

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

MEIDÄN TOIMARI

Asiakkaan osallisuus kehitysvammaisten työ- ja päivätoiminnan suunnittelussa

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö
Syksy 2011
Riitta Oksa

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

OKSA, RIITTA: MEIDÄN TOIMARI
Asiakkaan osallisuus kehitysvammaisten työ- ja päivä-
toiminnan suunnittelussa

Sosionomi (AMK) opinnäytetyö: 37 sivua, 8 liitesivua

Syksy 2011

TIIVISTELMÄ

Hankeistetun opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miten kehitysvammaisen oma ääni ja osallisuus toteutuvat, kun Eteva kuntayhtymä perusti Askolaan uuden toimintakeskuksen. Tavoitteena on yksilökeskeisen suunnitelman (YKS) periaatteen mukaan asiakaslähtöisesti kehitysvammaisen toiveita kuunnellen saada heidän kykyjensä ja taitojensa mukaista työtä.

Opinnäytetyö on toiminnallinen, missä laadullinen tutkimusasenne palvelee myös tilanteessa, joissa tavoitteena on toteuttaa kohderyhmän näkemyksiin nojautuva idea. Opinnäytetyössä haastateltiin viittä kehitysvammaista ja kysyttiin heidän omia toiveita uuden toimintakeskuksen toiminnan suunnittelussa. Haastateltavien nimet ovat muutettu.

Haastattelun tulosten jälkeen teimme viikko-ohjelman ja lähdimme harjoittelemaan työtehtäviä kuukaudeksi. Harjoittelun jälkeen haastattelut tehtiin uudelleen ja arvioimme harjoitteluaikaa. Haastateltavat olivat tyytyväisiä toimintakeskuksen järjestämään ulkopuoliseen työhön ja vastauksista kävi ilmi, että he tekevät mieluummin työtä toimintakeskuksen ulkopuolella. Päätelmänä voidaan todeta, että haastateltavat pitivät toimintakeskusta tukikohtana, josta jalkaudutaan erilaisiin työtehtäviin.

Avainsanat: kehitysvammaisuus, työ- ja päivätoiminta, osallisuus, asiakaslähtöisyys, ohjaus, yksilökeskeinen suunnitelma

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

OKSA, RIITTA:

OUR ACTIVITY

Customer involvement in the planning of
daily activities for the mentally handi-
capped

Bachelor's Thesis in Social Services

37 pages, 8 appendices

Autumn 2011

ABSTRACT

The objective of this bachelor's thesis was to find out how mentally handicapped own voice and participation were realized, when Eteva local government established a new operations center in Askola. The goal is an individual plan designed considering mentally handicapped customers' wishes to get work suitable for their abilities and skills.

The thesis is functional and a qualitative study of attitudes is used even in situations where the objective is to implement the views of the target group. Five people with intellectual disabilities were interviewed in the thesis to find out their wishes when planning the new operations center activities. The interviewees' names were changed.

After the interview results, we made a week program and started training for a month. After the training the interviews were conducted again and the training time was evaluated. The interviewees were satisfied with the work outside the operations center, and the responses revealed that they prefer to work outside the center. In conclusion it can be said that interviewees considered the activity center as a base serving as a source of a variety of tasks.

Key words: intellectual disability, work- and daytime activities, inclusion, customer orientation, control, person-centred plan

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TAUSTAORGANISAATIO	2
2.1	Eteva kuntayhtymä ja sen tehtävät	2
2.2	Toimintakeskuksessa järjestettävä työ- ja päivätoiminta	3
2.3	Toimintakeskusten kehittämistarpeita	5
3	OPINNÄYTETYÖN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	8
3.1	Kehitysvammaisuus	9
3.2	Asiakaslähtöisyys, osallisuus ja itsemääräämisoikeus	9
3.3	Ohjaus kehitysvammatyössä	11
3.4	YKS- Yksilökeskeinen suunnitelma	12
4	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	13
4.1	Kohderyhmä	13
4.2	Aineiston hankinta	14
5	OPINNÄYTETYÖN ETENEMISPROSESSI	16
6	ASIAKKAAN OMA ÄÄNI	17
6.1	Toiminnan suunnittelu	17
6.2	Toiminnan arviointi	18
6.3	Asiakkaana Liisa	19
6.4	Asiakkaana Maija	20
6.5	Asiakkaana Eeva	22
6.6	Asiakkaana Seppo	23
6.7	Asiakkaana Matti	25
6.8	Meidän toimari	27
7	EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	29
8	TULOKSET	30
9	POHDINTA	33
	LIITTEET	38

1 JOHDANTO

Eteva kuntayhtymä perusti keväällä 2011 Askolan asumispalvelut ja Askolan toimintakeskuksen. Ensimmäiset asukkaat muuttivat uusiin tiloihin toukokuussa. Asuminen on järjestetty 18 kehitysvammaiselle ja toimintakeskus järjestää tällä hetkellä 14 kehitysvammaiselle työ- ja päivätoimintaa. Sain vastuulleni toimintakeskuksen toiminnan suunnittelun ja olin tästä tehtävästä kiinnostunut. Lähtökohdiana pidän asiakaslähtöisyyttä, kehitysvammaisen osallistumista suunnitteluun sekä vammaisen henkilön oikeudesta päättää omasta elämästään. Opinnäytetyöni aihe liittyy perustettavaan toimintakeskukseen, minkä toiminnan suunnittelussa kehitysvammaisen asiakas on osallisena.

YK:n yleissopimuksessa vammaisten oikeuksista tunnustetaan vammaisten oikeus itsenäiseen päätöksentekoon, oikeus laadulliseen elämään, liikkumisvapaus sekä oikeus koulutukseen ja työssäkäyntiin. (YK:n yleissopimus vammaisten oikeuksista astuu voimaan 2008.) Vammaisten oikeuksien julistus on ajankohtainen ja pidän sitä myös lähtökohtana omalle opinnäytetyölleni. Myöhemmin työssäni tulee esille, että monella kehitysvammaisella on toiveena päästä toimintakeskuksen ulkopuolelle töihin.

Hankeistetun opinnäytetyöni tarkoituksena on perustaa toimintakeskus, minkä toiminnan suunnittelussa on kuunneltu asiakkaan omaa mielipidettä ja toivetta. Asiakkaalla on mahdollisuus vaikuttaa omaan työ- ja päivätoimintaansa kykyjensä ja taitojensa mukaisesti. Opinnäytetyön aihe on työelämälähtöinen, käytännönläheinen, ja sen avulla pystyn kehittämään sekä omaa että työyhteisöni toimintaa. Otsikon opinnäytetyölleni Meidän toimari, antoi yksi asiakkaistamme.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TAUSTAORGANISAATIO

2.1 Eteva kuntayhtymä ja sen tehtävät

Eteva on Suomen suurin vammaispalveluiden tuottaja. Eteva huolehtii noin 3 000 kehitysvammaisen ja vammaisen henkilön asumis-, työ- ja päivätoiminta- sekä asiantuntijapalveluista. Omistajakuntia Etevalla on 49, joiden alueella asuu yhteensä noin 1,3 miljoonaa ihmistä. Toimintansa se on aloittanut 1.1.2009, jolloin Pääjärven kuntayhtymä ja Uudenmaan erityispalvelut -kuntayhtymä yhdistyivät. (Eteva Palvelutuotteet 2012, 8.) Eteva tarjoaa myös perhehoitoa ja kriisi- ja kuntoutuspalveluja erityisesti kehitysvammapsykiatriisiin tarpeisiin sekä asiantuntijapalveluja kouluille, perusterveydenhuoltoon, asumispalveluihin ja työ- ja päivätoimintaan. Eteva tarjoaa yksilöllisesti suunniteltuja ja järjestettyjä, jopa koko elämän ajan kestäviä palveluita. (Eteva- yksilöllistä ja kehittyvää vammaispalvelua 2010, 3.)

Etevan toiminta-ajatuksena on vammaisen henkilön tukeminen hänen omassa elämässä ja yhteiskunnan yhdenvertaisena jäsenenä sekä järjestää ja tuottaa yksilöllisiä palveluja. Palvelujen käyttäjä-asiakkaita ovat kehitysvammaiset henkilöt, psyykkisestä sairaudesta toipuvat henkilöt, muut vammaiset henkilöt, heidän omaisensa ja läheisensä sekä lähityöntekijät. (Eteva Palvelutuotteet 2012, 8.) Asokolan toimintakeskuksen toimintaa suunniteltaessa huomioitiin asiakkaan oma mielipide ja toive asiakaslähtöisesti. Asiakasta kannustettiin osallistumaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin sekä tuomaan oma ääni kuuluville.

Henkilökohtainen suunnitelma on palvelujen perusta, jossa kunnan yhteyshenkilö tekee asiakkaan kanssa henkilökohtaisen suunnitelman, jonka pohjalta sovitaan palvelukokonaisuudesta Etevan kanssa. Palveluihin tulovaiheessa ja kunnan palvelusuunnittelun tueksi on mahdollista tehdä toimintakyvyn arviointi ja erityishuollon tarpeen selvitys asiantuntijapalveluiden avulla. Erityishuollon tarpeessa olevalle henkilölle tulee tehdä henkilökohtaiseen suunnitelmaan perustuva erityishuolto-ohjelma. Erityishuolto-ohjelma on samalla sitoumus palvelujen toteutumiseen. Erityishuolto-ohjelmat laaditaan siten, että esimerkiksi työ- ja

päivätoiminnassa on viisi toimintapäivää. Päiviä voi olla vähemmän, jos siihen on asiakkaasta johtuva erityinen syy. Etevan järjestämät palvelut on tuotteistettu. (Eteva Palvelutuotteet 2012, 8–9.) Seuraavassa kappaleessa käsitellään tarkemmin työ- ja päivätoiminnan palvelutuotteita.

2.2 Toimintakeskuksessa järjestettävä työ- ja päivätoiminta

Etevan toimintakeskusten tehtävänä on järjestää yksilöllisesti suunniteltua työ- ja päivätoimintaa vammaisille sekä muille erityisen tuen tarpeessa oleville henkilöille. Asiakkaita työ- ja päivätoiminnassa on noin 900. Työ- ja päivätoimintapalveluiden tavoitteena on työllistyminen ja toimintakyvyn ylläpitäminen. Työ- ja päivätoimintaa järjestetään yrityksissä ja kuntayhtymän omissa toimintakeskuksissa, joita Askola mukaan lukien on 20 sekä liikkuvana päivätoimintana, jota järjestää neljä yksikköä. (Strandén-Bagans 2011.) Liikkuvassa päivätoiminnassa toteutusmuodot, -paikat ja tilat voivat vaihdella. Esimerkiksi päivän aikana voidaan käydä muutama tunti kaupassa työssä, tunti alihankintatyötä toimintakeskuksessa tai yrityksessä ja muutama tunti uimahalliin tai ratsastamaan.

Työ- ja päivätoiminta muodostuu palvelukokonaisuudesta, jossa on työtoiminnan ja päivätoiminnan peruspalvelu sekä kunkin asiakkaan yksilöllisesti räätäröity palvelu toimintakeskuksessa tai sen ulkopuolella. Esimerkiksi päivätoiminnan palvelutuote on perustuote ja sitä kattavampi on siihen pohjautuva vahvasti tuetun päivätoiminnan palvelutuote. (Eteva Palvelutuotteet 2012, 28–31.) Työ- ja päivätoiminnan palvelutuotteet ovat: työtoiminta, avotyö ja tuettu työllistyminen, kuntouttava työtoiminta ja työhönvalmennus, päivätoiminta, vahvasti tuettu työ- ja päivätoiminta, erityisen vahvasti tuettu työ- ja päivätoiminta, koululaisten ja opiskelijoiden päivätoiminta sekä lisätuotteena määräaikainen lisätuki työ- ja päivätoimintapalveluissa.

Vammaisten henkilöiden päivätoimintaan kuuluu kodin ulkopuolella järjestettävä itsenäisessä elämässä selviytymistä tukevaa ja sosiaalista vuorovaikutusta edistävää toimintaa. Päivätoiminta tarjoaa mielekästä sisältöä arkeen. (Kuosma 2009, 132.) Toimintakeskuksissa järjestetään vammaisille henkilöille heidän kykyjään, taitojaan ja terveydentilaansa vastaavaa työtä. Esimerkiksi yrityksiä kanssa

tehdään sopimuksia alihankintatöistä ja niiden eri työvaiheiden tekemisestä. Työ on jokaisen ihmisen perusoikeus. Työ parantaa henkilön hyvinvointia, lisää tarpeellisuuden ja osallisuuden tunnetta sekä antaa elämään sisältöä. Päivätoiminnan lähtökohtana ovat kehitysvammaisen yksilölliset taidot ja kokemukset. Päivätoiminnan tehtävänä on järjestää monipuolisesti aikuisuutta, oppimista ja kommunikaatiota tukevaa toimintaa. Toimintakeskus tarjoaa arjen hallintaan liittyvien taitojen opettelua. Toimintakeskuksen yhtenä tehtävänä on antaa valmiudet asiakkaalle, jotta hän selviytyy niin sanotussa normaalissa työpaikassa. Tavoitteena on, että kaikki, jotka kynnelle kykenevät ja haluavat, saavat mahdollisuuden päästä avotyöhön.

Avotyö on toimintakeskuksen ohjaajan tukemaa työtoimintaa toimintakeskuksen ulkopuolisilla työpaikoilla. Avotyön tavoitteena on työskentely avoimilla työmarkkinoilla yksilöllisen tuen turvin. Avotyötoiminta tähtää tuettuun työllistymiseen, jossa henkilö on työsuhteessa työnantajaansa. (Eteva Palvelutuotteet 2012, 29). YK:n vammaisten oikeuksien julistuksen (1975) mukaan vammaisilla on oikeus työhön ja tämä oikeus ei kaikilla toteudu. Vammaisia koskevien työvoimatutkimusten mukaan, esimerkiksi vuonna 2002 kaikista vammaisista henkilöistä vain 20 % oli työssäkäyviä ja kehitysvammaisten osuus on mitättömän pieni. (Lintukangas, Suikkanen & Savtschenko, Virta 2006, 32–33.)

Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977) ja asetuksen (Asetus kehitysvammaisten erityishuollosta 988/1977) mukaan kehitysvammaisille henkilöille järjestetään osana erityishuoltoa työtoimintaa, jonka tarkoituksena on edistää kehitysvammaisten henkilöiden yhteiskunnallista sopeutumista. Pääasiallisin tulo työ- ja päivätoimintaan osallistuvilla kehitysvammaisilla henkilöillä on Kansaneläkelaitoksen maksama työkyvyttömyyseläke. Kehitysvamma-asetuksen 24 §:n mukaan työtoimintaan osallistuville kehitysvammaisille henkilöille voidaan maksaa työosuusrahaa. (Asetus kehitysvammaisten erityishuollosta 1977/988.)

YK:n vammaisten oikeuksien julistus vuodelta 1975 on ollut merkittävä suunnan näyttäjä niin lainsäädännössä kuin vammaispolitiikassa yleisemminkin. Suomi on sitoutunut YK:n ja Euroopan unionin jäsenvaltiona edistämään kaikille avointa

yhteiskuntaa. Suomalainen vammaispolitiikka perustuu kolmeen keskeiseen periaatteeseen: Vammaisten henkilöiden oikeus yhdenvertaisuuteen, osallisuuteen sekä oikeus tarpeellisiin palveluihin ja tukitoimiin. Vammaisten henkilöiden osallisuuden toteutumisen edellytyksenä on myönteinen suhtautuminen, vammaisten ihmisten tarpeiden huomioon ottaminen, rajoittavien esteiden poistaminen sekä esteiden ennakointi. (Valtioneuvoston selonteko vammaispolitiikasta 2006, 3.) Nämä kolme keskeistä periaatetta ovat edelleen ajankohtaisia, koska yhdenvertaisuus ja osallisuus eivät toteudu suomalaisessa yhteiskunnassa. Opinnäytetyössäni ja uutta toimintakeskusta perustettaessa vammaisten henkilöiden oikeus yhdenvertaisuuteen on pyritty toteuttamaan siten, että vammaisen sai haluamansa työn tai työtehtävän kykyjensä ja taitojensa mukaan. Vammaisten henkilöiden oikeus osallisuuteen on toteutettu kuuntelemalla vammaisten omaa mielipidettä toimintakeskuksen toimintaa suunniteltaessa. Vammaisten henkilöiden oikeus tarpeellisiin palveluihin ja tukitoimiin on toteutettu yhteistyössä vammaisen, heidän omaistensa sekä eri yhteistyötahojen kanssa.

2.3 Toimintakeskusten kehittämistarpeita

Kehitysvammaliiton tutkija Susan Erikssonin (2008, 57) tutkimuksessa Erot, erilaisuus ja elinolot- vammaisten arkielämä ja itsemäärääminen mainitaan työn ja hyödyllisen tekemisen tuovan elämään mielekkyyttä ja merkityksellisyyttä. Sopivan ja mieluisan työn tai työtehtävien löytyminen tuottaa mielihyvää. Mielihyvän kokemukset tuovat työtyytyväisyyttä, työhyvinvointia ja motivaatiota työhön. Onnistumisen kokemus ja ylpeys osaamastaan työstä lisäävät kehitysvammaisen henkilön itsetuntoa. Mahdollinen ongelmakäyttäytyminen vähenee tai häviää kokonaan, kun kehitysvammaiselle löydetään mieluisen työ tai toiminta ja siihen riittävä tuki ja ohjaus. Sopivan ja mieluisan työtehtävän löytymiseksi meidän pitää kuulla kehitysvammaisen henkilön omaa mielipidettä.

Vammaisten henkilöiden varsinkin kehitysvammaisten itsemäärääminen työelämän suhteen on minimaalista. Työelämässä ei ole vielä oikein havaittu sitä, että yritys voi työllistää vammaisiakin henkilöitä, mikäli heille soveltuvia työtehtäviä sieltä vain löytyy. Kysynnän ja tarjonnan välistä kohtaamista määrää edelleen

kysynnän laki, jolloin yrityksen työllistämispolitiikkaa ohjaavat vahvasti ydintoimintojen sujuvuus ja kustannustehokas rekrytointi. Ydintoimintojen ympärille tarvitaan monenlaisia tukipalveluja, joista esimerkiksi kehitysvammaisen työntekijä voisi selviytyä, joka puolestaan vapauttaisi varsinaista ammattityövoimaa ydintehtäviin. (Eriksson 2008, 74.)

Askolan toimintakeskuksen yhtenä tehtävänä on saada työnantajat huomaamaan voimavara, mikä osasta toimintakeskuksen asiakkaista saadaan. Työpaikoilla on paljon sellaisia töitä ja tehtäviä mitkä pitäisi tehdä, mutta ei ole tekijää. Kehitysvammaisen pystyy tekemään töitä tai työtehtäviä toimintakeskuksen ulkopuolella, kun työt räätäröidään niin, että työnantajan tarpeet ja työntekijän kyvyt kohtaavat mahdollisimman hyvin. Riittävä tuki ja ohjaus työpaikoilla antaa valmiudet työn onnistumiselle. Moni kehitysvammaisen haluaa toimintakeskuksen järjestävän työtoimintaa niin sanotussa normaalissa työpaikassa, mikä tulee haastatteluissa myöhemmin esille. Riittävä tuki ja ohjaus työpaikoilla vatii enemmän henkilöstöresursseja ja tähän tarpeeseen tulisi sisällyttää ohjaajien työnkuviin työvalmentajan tehtävät, mikä tuli esille myös Kehitysvammaliiton selvityksessä. (Kairi, Nummelin & Teittinen 2010, 4).

Työ- ja päivätoiminta on jäänyt tavoitteiltaan ja menetelmiltään jälkeen kehitysvammaisten lasten, nuorten ja aikuisten perus- ja toisen asteen koulutuksen kehityksestä. Työ- ja toimintakeskuksissa tehtävät työtehtävät eivät useinkaan harjaannuta nykyisen työelämän tiedollisiin ja taidollisiin vaatimuksiin, eikä työtoiminta toimi väylänä avoimille työmarkkinoille. Neljä eri kehitysvamma-alan järjestöä oli jättänyt sosiaali- ja terveysministeriölle sekä työ- ja elinkeinoministeriölle aloitteen, jossa ne esittivät yhteisen selvityshenkilön tai työryhmän asettamista arvioimaan kehitysvammaisten työ- ja päivätoiminnan sekä työllistymistä tukevien palveluiden kehittämistä. (Kehitysvammaliitto 2010.)

Tavoitteena on, että kehitysvammaiset pääsevät harjoittelemaan normaaleihin työpaikkoihin ja tätä kautta avautuisi työpaikka tai työpaikkoja avoimilta työmarkkinoilta. Tällä hetkellä läpivirtaavuusajattelu ei ole ollut näkyvässä toimintakeskuksissa ja niiden toiminnassa. Läpivirtaavuusajattelulla tarkoitetaan

kehitysvammaisen siirtymistä toimintakeskuksesta työelämään tai opiskeluun. Toimintakeskuksen järjestämän toiminnan tavoitteena on osallistuminen yhteiskuntaan. Kehitysvammaliiton selvityksen mukaan toimintakeskusten toimintaa tulee kehittää niin, että se ei ole tiiviisti sidottu toimintakeskuksen fyysisiin tiloihin. Toimintakeskus on tukipiste, josta jalkaudutaan erilaisiin toimintoihin. (Kairi, ym. 2010, 3).

Uuden toimintakeskuksen toimintaa suunniteltaessa kartoitin yhteistyökumppaneita kunnan alueelta. Tavoitteena oli saada työtehtäviä ja työpaikkoja toimintakeskuksen ulkopuolelta. Tämä vaatii toimintakeskuksen henkilöstöltä aktiivisuutta jalkautua kentälle ja tehdä toimintakeskusta tunnetuksi sekä kertoa avoimesti toiminnasta ja mahdollisuuksista, mitä voimme tarjota toimintakeskuksen ulkopuolisille työpaikoille. Käyntieni tueksi jätin mahdollisille yhteistyökumppaneille käyntikortin. (Liite 1)

Erikssonin tutkimuksen mukaan useimmat toimintakeskuksissa toimivista henkilöistä kertoivat, että toimintakeskuksissa järjestettävä työ sopii heille, mutta se on muutamien mielestä yksitoikkoista ja että se tarjoaa liian vähän virikkeitä. Usein työelämän joustamattomuus ja ihmisten asenteet ovat olleet esteinä toimintakeskuksen ulkopuoliselle työlle. (Eriksson 2008, 57.) Kehitysvammaliiton selvityksen mukaan toimintakeskukset saattavat parhaimmillaan tarjota vertaistukea ja oppia kehitysvammaiselle ihmiselle, mutta pahimmillaan omia taitoja ei päästä käyttämään tai ne jopa taantuvat. (Kairi, ym. 2010, 39).

Erja Misukka (2009, 136.) mainitsee väitöskirjassaan Työn merkitys kehitysvammaiselle, että toimintakeskustyypinen työmuoto edesauttaa kehitysvammaisen henkilön osallisuuden kokemuksen syntymistä. Se ennaltaehkäisee syrjäytymisen tunteen muodostumista ja tukee integroitumista ympäröivään yhteiskuntaan. Tämän myötä ehkä vammaisuudesta, ja kehitysvammaisuus ja työ–teemasta tulee enemmän myös yhteiskunnallinen kysymys. Toimintakeskustyypisen työn tekemisen arvostus ja sisällöllinen kehittäminen tulisivat tärkeämmiksi kuin tähän asti on ollut. Olisi myös alettava yhä enemmän kiinnittää huomiota siihen, että kehitysvammaisen henkilö on aktiivinen toimija, jolla on samat oikeudet kuin muillakin.

Vammaisella on oikeus esimerkiksi mielekkääseen työhön, ja sitä olisi pidettävä yhtenä ratkaisuna osallisuuden kokemukseen. (Misukka 2009, 134–136.)

Löytääksemme mielekkään työn tai työtehtävän kehitysvammaiselle, lähityöntekijällä pitää olla tasavertainen rooli keskustelussa kehitysvammaisen kanssa. Kehitysvammaisen henkilö on omien asioittensa puolesta puhuja, he ilmaisevat mielipiteensä, kuten opinnäytetyöni haastattelussa tulee myöhemmin esille.

3 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

YK:n yleissopimuksessa vammaisten oikeuksista tunnustetaan vammaisten oikeus itsenäiseen päätöksentekoon, oikeus laadulliseen elämään, liikkumisvapaus sekä oikeus koulutukseen ja työssäkäyntiin. (YK:n yleissopimus vammaisten oikeuksista astuu voimaan 2008.) Tätä vammaisten oikeutta pidän lähtökohtana opinnäytetyölleni.

YK:n vammaisten oikeuksien julistuksen mukaan vammaisilla on oikeus taloudelliseen ja sosiaaliseen turvaan ja kohtuulliseen elintasoon. Heillä on oikeus kykensä mukaan hankkia ja pitää pysyvä työpaikka tai harjoittaa hyödyllistä ja tuottavaa ammattia sekä liittyä ammattiyhdistyksiin. (YK:n vammaisten oikeuksien julistus 1975.) YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevan sopimuksen mukaan kaikenlainen työsyryntä on kielletty. Sopimuksessa painotetaan, että kaikilla ihmisillä on oikeus oikeudenmukaisiin ja suotuisiin työoloihin. Lisäksi vammaisten henkilöiden työllistymismahdollisuuksia ja uralla etenemistä työmarkkinoilla tulisi edistää ja avustaa heitä työpaikan etsimisessä, saamisessa ja säilyttämisessä. (YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskeva sopimus 2006.)

3.1 Kehitysvammaisuus

Kehitysvammaisuutta voidaan määritellä usealla eri tavalla. Kehitysvammalain mukaan kehitysvammaisella tarkoitetaan henkilöä, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehityksessä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi saada palveluja. (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977.) Kehitysvammaisuudella tarkoitetaan ymmärtämis- sekä käsityskyvyn osa-alueella olevaa vammaa. Kehitysvammaiselle on uusien asioiden oppiminen ja käsitteellinen ajattelu vaikeaa. Yksilön suorituskykyä rajoittaa vamma, joka voi olla fyysistä tai psyykkistä vajuutta.

Kehitysvammaisuuden määritelmä amerikkalaisen kehitysvammaliiton The American association on Intellectual and Developmental Disabilities (AAIDD 2011) mukaan pyritään diagnoosin lisäksi huomioimaan kehitysvammaisen toimintakykyä arjessa sekä palvelujen tarvetta. AAIDD:n määritelmän mukaisesti kehitysvammaisuus tarkoittaa tämänhetkisen toimintakyvyn huomattavaa rajoitusta. Kehitysvammaisuuteen liittyvät rajoitukset älyllisessä toimintakyvyssä esimerkiksi päättelykyky, ongelmien ratkaisukyky, monimutkaisten asiayhteyksien ymmärtäminen, oman toiminnan suunnittelu sekä adaptiivisessa käyttäytymisessä, joita ihmiset tarvitsevat selviytyäkseen jokapäiväisessä elämässä. (AAIDD 2011.)

3.2 Asiakaslähtöisyys, osallisuus ja itsemääräämisoikeus

Kiikkalan mukaan asiakas nähdään paitsi yksilönä, myös yhteisönsä jäsenenä sekä koko yhteiskunnan jäsenenä. Asiakaslähtöinen toiminta lähtee asiakkaan tarpeista, on vastavuoroista, suuntautuu tulevaan ja perustuu yhteisiin sopimuksiin. Asiakaslähtöisyys edellyttää työntekijältä avoimuutta, rohkeutta, aitoutta, yhdenvertaisuutta, aktiivisuutta ja ammattitaitoisuutta (Kiikkala 2000, 116–119.)

Tiina Häkkinen mainitsee pro gradu tukielmassaan osallistumisen ja toiminnallisten esteiden lisäksi kehitysvammaisten osallisuuden tukemisen vaikeimmat haasteet löytyvät usein meistä itsestämme ja omista asenteista (Häkkinen 2011, 26).

Osallisuus perustuu molemminpuoliseen kuulemiseen. Asiakkaan arvostaminen oman elämänsä subjektina on kehitysvammaatyössä toiminnan lähtökohta. Siinä nähdään henkilö yksilönä, ei yhtenä heistä. Asiakkaan yksilöllisistä tarpeista ja toiveista ollaan aidosti kiinnostuneita. Lähityöntekijöiden tehtävänä on etsiä asiakkaan voimavarat, tukea ja vahvistaa niitä. Näin arvostetaan henkilön ainutkertaisuutta ja erilaisuutta. Kannustetaan kehitysvammaista henkilöä vastuuseen, itsenäisyyteen ja valinnanvapauteen, myös harkittuihin riskeihin. (Eteva-yksilöllistä ja kehittyvää vammaispalvelua 2010, 8.)

Itsemääräämisoikeus ja osallistuminen normaaliin elämään kuuluvat myös kehitysvammaisen ihmisen oikeuksiin. Itsemääräämisoikeus antaa oikeuden päättää oman elämänsä asioista. Kehitysvammaisen tahtoa on kunnioitettava ja hänen omia kokemuksia on arvostettava. Kehitysvammaisten omana vaikuttamisjärjestönä toimiva Me Itse ry kuvaa kehitysvammaisten ihmisoikeuksia seuraavasti: ”Meillä on samanlainen oikeus tehdä normaalielämään kuuluvia valintoja kuin muillakin ihmisillä. Haluamme itse valita elämäntapamme, työpaikan, asuinpaikan, asunnon ja asuinkaverit sekä ystävät” (Meillä on oikeus 2006.)

Kehitysvammaisen osallisuus tarkoittaa opinnäytetyössäni sitä, että kehitysvammaisen on mukana määrittelemässä, toteuttamassa ja arvioimassa työ- ja päivätoimintaa Askolan toimintakeskuksessa. Osallisuudessa kehitysvammaisella on oikeus saada tietoa häntä koskevista asioista ja mahdollisuudesta vaikuttaa niihin ilmaisemalla mielipiteensä. Jotta osallisuus toteutuu pitää olla yhteinen kieli, aikaa tulla kuulluksi sekä olla aidosti kiinnostunut kehitysvammaisesta. Kehitysvammaista henkilöä pitää kannustaa ja rohkaista osallistumaan, koska perinteisesti muut ovat tehneet päätökset kehitysvammaisen puolesta. (ETENE 2001.)

Pitkälle 1900-luvun lopulle itsemääräämisoikeuden kieltäminen oli tavallista kaikessa kehitysvammahuollossa, koska asiakkaita verrattiin lapsiin tai heidän ei katsottu muutoin ymmärtävän tilaansa. (Vammaisten ihmisoikeudet 2007.) Kehitysvammahuolto on ollut hyvin työntekijälähtöistä. Hoitohenkilöstö on tiennyt tai luullut tietävänsä mikä on kehitysvammaiselle parasta.

Vuokon mukaan kokonaisvaltainen asiakaslähtöisyys tarkoittaa, että asiakkaiden esittämät toiveet suhteutetaan sekä keskenään että, organisaatiosta löytyvään innovatiivisuuteen ja loogiseen päättelyyn. Asiakaslähtöisyys ei saa merkitä toimintalinjan muuttumista pienin väliajoin aina asiakkaan uusien toiveiden mukaan. Suunnittelussa otetaan huomioon organisaation omat tarpeet ja resurssit. (Vuokko 1996, 55.) Tässä työssä haastattelin kehitysvammaisia ja toive työtehtävästä saattoi muuttua hyvinkin pian. On myös tehtäviä, mitkä pitää tehdä vaikka ei aina huvittaisikaan ja on opeteltava kantamaan vastuuta eri tehtävistä.

3.3 Ohjaus kehitysvammatyössä

Asiakkaillamme on elämäntavoite ja meidän tehtävänä on pyrkiä auttamaan häntä tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Palvelut rakennetaan sen mukaan, mitä asiakas toivoo elämältään. Yksilökeskeinen suunnittelu vaatii ohjaajilta muutosta ajattelutavoissa ja toimintamalleissa (Grönstand 2011, 26). Ohjaajalla pitää olla taito havaita asiakkaiden vahvuudet ja houkuttaa ne esille. Ohjaajan tehtävänä on harjaannuttaa kehitysvammaisen henkilön fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia taitoja. Kehitysvammaista ohjataan ja rohkaistaan selviytymään mahdollisimman itsenäisesti. Tuetaan aikuisen elämän taitoja, ylläpidetään ja kehitetään toimintakykyä, tuetaan kommunikaatiota sekä pyrkimystä osallistumaan ryhmätoimintaan ja yhteiskuntaan mahdollisimman normaalissa ympäristössä. Kehitysvammaisen todellinen kuuleminen ja kohtaaminen on asiakaslähtöisyyden edellytys. Meidän on hyväksyttävä kehitysvammaisen sellaisena kuin hän on. Ohjaajan tehtävänä on myös valmentaa työyhteisöä kohtaamaan vammaisen henkilö, kun teemme työtä toimintakeskuksen ulkopuolella. Toimintakeskusten ulkopuolisten työpaikkojen saamiseksi ohjaajan on osattava markkinoida ja saada työnantaja kiinnostumaan asiasta. (Seppälä & Leskelä-Ranta 2007.)

Kehitysvammaisen ihmisen kohtaamat vaikeudet johtuvat useimmiten siitä, että hänen oma toimintakykynsä ja tilanteiden vaatimukset ovat ristiriidassa keskenään. Kun kehitysvammaisen henkilön toimintakyky ei riitä tilanteista suoriutumiseen, hän tarvitsee oman toiminnan ohjausta. (Seppälä & Leskelä-Ranta 2007.) Uuden toimintakeskuksen toiminnan alkaessa on varmistettava riittävä tuki ja

ohjaus uusissa työtehtävissä ja työpaikoissa. Näin varmistetaan, että saadaan onnistumisen kokemuksia.

3.4 YKS- Yksilökeskeinen suunnitelma

Etevan toimintaa ohjaavana yhtenä arvona on palvelujen käyttäjien ihmisoikeuksien ja itsemääräämisen kunnioitus. (Eteva Taloussuunnitelma 2010–2012, 2.)

Asiakaslähtöisyys on toiminnan lähtökohta ja sen tukena on YKS yksilökeskeinen palvelusuunnittelu. YKS tarkoittaa ajattelu ja työskentelytapaa, joka antaa työkaluja henkilön kuulluksi tulemiseen ja mielipiteiden aitoon kuulemiseen sekä tukee häntä oman elämänsä suunnittelussa. (Eteva-yksilöllistä ja kehittyvää vammaispalvelua 2010, 3.)

YKS eli yksilökeskeinen suunnitelma on yhteinen sopimus siitä, miten toimitaan puolustaen henkilön oikeuksia. YKS johtaa jatkuvaan kuulemiseen, oppimiseen ja toimintaan. Se kuvastaa henkilölle tärkeitä ominaisuuksia ja erittelee, millaista tukea henkilö tarvitsee voidakseen osallistua ympäröivän yhteiskunnan asioihin, kuten muutkin ihmiset. YKS auttaa henkilöä saavuttamaan sen, mitä hän haluaa elämältään ja elämässään. (Hallikas, Helin, Karesvuori, Laurèn, Mehtonen, Niskanen, Raappana, Ratas & Vilppola 2007, 6.)

Opinnäytetyössä käytän YKS lähestymistapaa, jonka avulla pyritään aiempaa enemmän ajattelemaan asioita kehitysvammaisen näkökulmasta. Tuen tarjoamismallissa korostetaan aktiivisen tuen periaatetta, missä kehitysvammaisen henkilön vastuuta, kykyjä, itsenäisyyttä ja valinnanvapautta, myös harkittujen riskien ottamista kannustetaan. (Eteva- yksilöllistä ja kehittyvää vammaispalvelua 2010, 8.)
Moni kehitysvammaisen henkilö on riippuvainen hänelle tarjotuista palveluista ja usein hänellä ei ole samaa vapautta kuin muilla ihmisillä. YKS-työskentely on kehitetty tarkoituksellisesti siirtämään enemmän valtaa henkilölle itselleen.

YKS-työskentelyn tavoitteena on asettaa henkilö suunnitteluprosessin keskiöön. Tärkeitä prosessin jäseniä ovat ne ihmiset, jotka tuntevat henkilön, huolehtivat hänestä. Lähtökohtana on, että asiakas itse pystyy määrittelemään, kuka osallistuu

YKS:in tekemiseen. Vaikka suunnitteluprosessissa on muita henkilöitä läsnä, keskeisin asia on henkilö itse ja miten hän haluaa elää. YKS-työskentelyssä kuunnellaan ja huomioidaan asiat aina henkilöstä lähtien. Tuetaan henkilöä osallistumaan kaikkiin hänen elämänsä osa-alueita koskeviin kysymyksiin. Annetaan ja kehitetään uusia mahdollisuuksia. Ei pelätä uusia asioita, mutta asiakasta ei kuunnella silloin, kun hänen tahto tai toiveet ovat itseä tai muita vahingoittavia. (Helin 2009, 2)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyöni on työelämälähtöinen hanke, jonka tarkoituksena on kehittää ja syventää omaa ammatillista osaamistani sekä kehittää työyhteisöni toimintaa. Opinnäytetyö on toiminnallinen, missä laadullinen tutkimusasenne palvelee myös tilanteissa, joissa tavoitteena on toteuttaa kohderyhmän näkemyksiin nojautuva idea. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 63.) Perinteisesti kehitysvammaisten asioista ovat päättäneet heidän kanssaan työskentelevät henkilöt tai vanhemmat. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda vammaisen henkilön oma ääni kuulluksi ja huomioiduksi, kun suunnitellaan uuden toimintakeskuksen toimintaa.

Tavoitteena on saada aikaan toimintakeskus, minkä toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa kehitysvammaisen on osallisena. Tavoitteena on tarkastella sitä, miten toimintakeskuksen arki jäsentyy vammaiselle itselleen ja miten oikeus itsenäiseen päätöksentekoon toteutuu.

4.1 Kohderyhmä

Opinnäytetyössä haastattelin viittä eri palvelutuotteeseen kuuluvaa 25–45 vuotiaita kehitysvammaista. Haastateltavien palvelutuotteet ovat työtoiminta, päivätoiminta ja erityisen vahvasti tuettu työ- ja päivätoiminta. Työtoiminnan palvelutuotteessa asiakas tarvitsee tukea jokapäiväisissä toiminnoissa ja henkilökohtaisten asioiden hoitamisessa sekä ohjausta ja neuvontaa työtehtävien suorittamisessa.

Päivätoiminnan palvelutuotteessa asiakkaina ovat erityisen tuen tarpeessa olevat henkilöt, jotka tarvitsevat monipuolista tukea, ohjausta ja avustamista. Päivätoiminta on asiakkaan yksilöllisten tarpeiden ja toiveiden mukaan suunniteltua kuntoutuksellista ja virikkeellistä toimintaa. Sen tavoitteena on rytmittää arkea mielekkäällä tavalla, tukea aikuisen elämän taitoja, ylläpitää ja kehittää toimintakykyä, tukea kommunikaatiota sekä avustaa asiakasta ryhmätoimintaan ja yhteiskuntaan mahdollisimman normaalissa ympäristössä. Erityisen vahvasti tuetun työ- ja päivätoiminnan asiakkaana on erityisen tuen tarpeessa olevat henkilöt, jotka tarvitsevat jatkuvasti vahvaa ja aikaa vievää tukea, ohjausta ja perushoitoa. (Eteva Palvelutuotteet 2012, 28–31.) Kuudennessa luvussa tuon julki haastattelun tuloksia.

4.2 Aineiston hankinta

Toimeksiantaja allekirjoitti toimeksiantosopimuksen maaliskuussa 2011. Tutkimusluvan anoin huhtikuussa 2011. Eteva kuntayhtymän eettinen toimikunta käsiteli hakemuksen ja puolsi luvan myöntämistä. Lähetin viidelle kehitysvammaisen huoltajalle tai edunvalvojalle kirjeen (Liite 2), jossa pyysin lupaa haastatella kehitysvammaista asiakasta opinnäytetyötäni varten. Tutkimuksen piiristä ei saisi systemaattisesti sulkea pois ihmisryhmiä kuten kehitysvammaisia. Mikäli näin tehtiin, ihmiselämästä jäisi tutkimatta hyvin olennaisia puolia. Lisäksi kehitysvammaisille pitää antaa oikeus tulla kuulluksi ja nähdyksi omilla ehdoillaan. Valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta (ETENE 2001) on määritellyt vajaakykyiseksi henkilön, joka ei mielenterveydenhäiriön, kehitysvammaisuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi kykene pätevästi antamaan suostumustaan tutkimukseen. Kehitysvammaisen tutkimukseen osallistumiseen tarvitaan huoltajan tai muun laillisen edustajan kirjallinen lupa. (Kuula 2006, 147.)

Luvan pyysin kehitysvammaiselta itseltään ja kerroin, että olen saanut luvan myös huoltajalta tai edunvalvojalta. Haastatettaville kerroin, että hänen oma näkemyksensä ja mielipiteensä on ensiarvoisen tärkeä, koska vastaavanlaista opinnäytetyötä ei ole aiemmin tehty ja asiakkaalla on itsellään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa työ- ja päivätoiminnan suunnitteluun.

Opinnäytetyössä haastateltavat rajasin kolmeen naiseen ja kahteen mieheen, jotka muuttivat ensimmäisenä asumispalveluihin ja näiden viiden kanssa ehdin olla työharjoittelussa mukana. Aineisto kerättiin toukokuun 2011 aikana. Haastattelukysymyksiä oli neljä: Millainen on mielestäsi hyvä toimintakeskus, millaista työtä sinä haluat tehdä, mikä on unelmatyösi ja mitä uutta sinä haluat oppia tai kokeilla. Lyhyet kysymykset rajasin neljään näin varmistin, että tähän määrään jaksettiin keskittyä. Haastattelutilanne oli asiakkaan kanssa kahdenkeskinen, ryhmässä muiden mielipiteellä voi olla suurikin vaikutus. Haastattelutilanteeseen asiakas sai valita tutun ohjaajan mukaan, tällä varmistin, että kysymys oli ymmärretty ja tulkittu oikein. Nämä viisi haastateltavaa kommunikoivat puheella, osalla puhe oli katkonaista ja epäselvää. Kirjoitin heidän vastaukset ylös haastattelun aikana. Tarkoitukseni oli ottaa puheen tueksi ja helpottaakseni kehitysvammaisten vastauksia valokuvia eri työpaikoista ja työtehtävistä. Jätin sen tekemättä, koska näin menetellen olisin johdatellut heidän vastauksiaan.

Haastattelujen jälkeen teimme toimintasuunnitelman eli viikko-ohjelman. 1.-31.8.2011 välisen ajan kehitysvammaiset olivat työharjoittelussa toivomissaan tai toiveita vastaavissa työtehtävissä. Työharjoittelun ajan olin mukana ohjaamassa sekä havainnoin ja kirjasin kehitysvammaisten oppimista, motivaatiota ja innostusta työhön. Toimintasuunnitelma eli viikko-ohjelma tehtiin yhteistyössä, missä toiveet huomioitiin ja mitä noudatettiin työharjoittelun ajan. (Liitteet 3–7). Jokaiselle työpäivälle tehtiin myös kuvallinen päiväohjelma jäsentämään päivää. (Liite 8). Työharjoittelun jälkeen kysyin kehitysvammaisilta uudelleen samat kysymykset ja arvioimme yhdessä, miten viikko-ohjelma oli vastannut omia toiveita.

Opinnäytetyön tarkoituksena on toimintakeskuksen toiminnan suunnittelu, missä asiakkaan oma mielipide on kuunneltu ja otettu huomioon. Asiakkaalla on mahdollisuus vaikuttaa omaan työ- ja päivätoimintaan kykyjensä ja taitojensa mukaisesti. Kehitysvammaiselle ihmiselle on tärkeää saada itse valita. Tuntemus siitä, että minulla on mahdollisuus vaikuttaa itseäni koskeviin asioihin.

Tavoitteena on saada aikaan toimintakeskus, missä tuemme vammaista henkilöä yhteiskunnan yhdenvertaisena jäsenenä ja hänen omassa elämässään. Ohjataan vammaista henkilöä saamaan tietoa omista mahdollisuuksista ja toteuttamaan

uusiasiain asioita. Etsitään vaihtoehtoja perinteiselle alihankintatyölle, monipuolistetaan toiminnan sisältöjä. Riittävä tuki ja ohjaus mahdollistavat työn toimintakeskuksen ulkopuolella. YK:n vammaisten oikeuksien julistuksessa (1975) korostetaan oikeutta kykyjen mukaiseen työhön. Toimintakeskuksen tehtävänä on toimia valmentavana yksikkönä avoimille työmarkkinoille.

5 OPINNÄYTETYÖN ETENEMISPROSESSI

Syksyllä 2010 aloin pohtia omaa opinnäytetyöni aihetta ja se löytyi pian uuden toimintakeskuksen myötä. Askolan toimintakeskukselle saneerattiin tilat Askolan yläasteen yhteyteen ja tila valmistui 1.4.2011. Vuoden 2010 loppuun mennessä olimme kartoittaneet mahdollisia muuttajia, ensisijaisia muuttajia ovat askolalaiset kehitysvammaiset. Porvoon toimintakeskuksesta muutti yhdeksän asiakasta ja nämä henkilöt ovat minulle tuttuja, työskennellyni Porvoon toimintakeskuksessa. 28.3.2011 siirryin Askolan toimintakeskuksen toiminnasta vastaavaksi ohjaajaksi.

Varsinainen toiminta itse toimintakeskuksessa aloitettiin elokuussa 2011, koska vieraaseen ympäristöön muutto asetti omat haasteensa. Toiminta aloitettiin asumispalveluiden tiloissa liikkuvana työ- ja päivätoimintana. Kevään 2011 aikana järjestettiin neljä keskustelu-, tutustumis- ja infotilaisuutta muuttajien ja heidän läheistensä kanssa. Askolassa kartoitin, mitä mahdollisuuksia ja työtehtäviä kunta, seurakunta, yritykset ja Askolan yläaste meille tarjoavat. Onko mahdollista päästä esimerkiksi töihin kauppaan pienenä ryhmänä tai työparina järjestämään hyllyjä. Samalla teen Eteva kuntayhtymää ja Askolan toimintakeskusta tunnetuksi. Askolan yläaste on yksi tärkeimmistä yhteistyötahoista ja koulun henkilökunnan tapamisella on tärkeä merkitys yhteistyön alkamiselle. Elokuussa 2011 pidimme koululla henkilökunnalle ja oppilaille info-tilaisuuden ja kerroimme kehitysvammaisuudesta ja toiminnastamme sekä toivotimme oppilaat tervetulleiksi työelämään tutustumisjaksolle toimintakeskukseemme.

Pieni paikkakunta asetti omat haasteensa työtehtävien ja työpaikkojen löytymiseen. Työnantajien asenteet ja halu ottaa vammaisen henkilö työyhteisöön on

usein haasteellista. Kehitysvammaan liittyvät toimintakyvyn rajoitteet, kuten kommunikaation sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen rajoitteet esimerkiksi psyykkisistä syistä johtuvat käytöshäiriöt, vahvistavat usein kielteisiä asenteita kehitysvammaisia kohtaan.

6 ASIAKKAAN OMA ÄÄNI

6.1 Toiminnan suunnittelu

Haastattelut sovittiin haastateltavien kanssa edellisenä päivänä. Haastattelupaikka oli rauhallinen toimistohuone. Haastattelutilanteeseen varasin riittävästi aikaa, jotta kehitysvammaisella oli riittävästi aikaa vastata. Haastattelutilanne ja sen ohjaaminen olivat haastattelijan varassa. Haastattelun aluksi kerroin selkokielellä haastateltavalle, että on tärkeää kertoa omat mielipiteet ja toiveet. Näin heillä on mahdollisuus vaikuttaa toimintakeskuksen toiminnan suunnitteluun. Haastateltavat osallistuivat mielellään haastatteluun ja odottivat sitä innokkasti. Kaksi haastateltavaa kysyi minulta:

”Onko mahdollista ihan oikeesti saada sitä työtä mitä minä haluan?”

Vastaus haastateltaville:

”Kyllä, tarkoitus on löytää omien toiveiden mukainen työ. Meidän on myös varauduttava siihen, että sitä ei löydy. Mutta tehdään parhaamme, että mieluinen työ tai työtehtävä löytyy.”

Kappaleessa 4.1 kerroin mihin palvelutuotteeseen haastateltavat kuuluvat, mutta tunnistettavuuden vuoksi jätin mainitsematta diagnoosit ja opinnäytetyössä käytin

haastateltavista keksittyjä nimiä. Haastattelun jälkeen teimme viikko-ohjelman (Liitteet 3–7).

Työnantajien kanssa sovittiin, että ensimmäinen kuukausi on harjoitteluaikaa, minkä jälkeen katsoimme, että molemmat osapuolet, työntekijä ja työnantaja olivat tyytyväisiä. Tämän jälkeen tehtiin viralliset sopimukset työtehtävistä ja korvauksesta tehdystä työstä. Korvaus työstä, on vammaisen henkilön oikeus yhdenvertaisuuteen, useimiten korvaus on ollut työosuusraha (Valtioneuvoston selonteko vammaispolitiikasta 2006, 3.) Mielenkiintoista oli huomata, että kukaan haastattemistani asiakkaista ei ottanut rahaa, palkkaa tai työosuusrahaa puheeksi. Tästä voisi päätellä, että he ovat tyytyväisiä työosuusrahaan, tekivät he mitä työtä tansa. Heillä ei ollut käsitystä siitä, että toimintakeskuksen ulkopuolisesta työstä voisi saada korvauksen.

6.2 Toiminnan arviointi

Kuukauden ajan noudatimme viikko-ohjelmaa, jonka laadimme kehitysvammaisen omien toiveiden pohjalta (Liitteet 3–7). Toimintakeskuksen ulkopuolisten työpaikkojen ajankohdat määräytyivät yritysten ja kunnan toiveesta. Esitin uudelleen viidelle kehitysvammaiselle samat kysymykset, kuin ennen työharjoittelua ja arvioimme kulunutta kuukautta kysymyksillä: Mitä mieltä olet työharjoittelukuukaudesta, hyvät ja huonot puolet, sekä kummassa paikassa teet mieluummin työtä toimintakeskuksessa vai sen ulkopuolella.

Seuraavaksi tuon kuvioden muodossa esille viiden kehitysvammaisen asiakkaan vastaukset niillä sanoilla, mitä he minulle kertoivat. Käsittelen jokaisen asiakkaan omana kappaleena yksilöllisesti. Suunnitteluvaiheessa esitin asiakkaille neljä kysymystä ja harjoittelun jälkeen toistin uudelleen samat kysymykset. Lisäksi kysyin toiminnan arviointia varten kolme kysymystä. Toiminnan arvioinnilla on tärkeä merkitys, sen avulla pystymme kehittämään ja suunnittelemaan toimintaamme asiakaslähtöisemmäksi. Kehitysvammaisella pitää olla mahdollisuus arvioida omaa työ- ja päivätoimintaa, hän oppii huomaamaan, mitä asioita pitää vielä opetella ja mitä on opittu.

6.3 Asiakkaana Liisa

Ennen Askolaan muuttoa Liisan työnkuvaan oli kuulunut alihankintatyöt sekä toimintakeskuksen yleisten tilojen siivous. Liisa tarvitsee tukea jokapäiväisissä toiminnoissa sekä ohjausta ja neuvontaa työtehtävien suorittamisessa.

Seuraavassa kuviossa (1) on esitetty Liisan vastaukset suunnitteluvaiheessa ja kuukauden harjoittelun jälkeen ja arviointi harjoittelusta.

Kysymys	Vastaus suunnitteluvaiheessa	Vastaus harjoittelun jälkeen
1. Millainen on mielestäsi hyvä toimintakeskus?	<i>Semmoinen, että siellä kuunnellaan musiikkia kavereiden kanssa</i>	<i>Ei saa olla liikaa ääntä, meteliä. Täällä on kovaäänisiä, niinku toi Seija.</i>
2. Millaista työtä sinä haluat tehdä?	<i>Siivoustyötä olen käynyt siihen koulunkin.</i>	<i>Siivoustyötä ja kauppatyö on kivaa saa laittaa hyllyihin tavaraa</i>
3. Mikä on unelmatyösi?	<i>Pääsisi kauppaan töihin.</i>	<i>Se on se kaupan työ. Ja silppurointi oli kiva päästä kokeileen sitä.</i>
4. Mitä uutta sinä haluat oppia tai kokeilla?	<i>Kaupan töitä olisi kiva jos pääsisi.</i>	<i>Silppurointi oli kivaa.</i>
Kysymykset harjoittelun jälkeen		Arviointi harjoittelun jälkeen
Mitä mieltä olit työharjoittelukuukaudesta? Hyvät ja huonot puolet? Kummassa paikassa teet mieluummin työtä toimintakeskuksessa vai sen ulkopuolella?		<i>Sale on hyvä paikka tehdä työtä, kivoja ihmisiä. Täällä toimintakeskuksessa on välillä liikaa meteliä. Silppurointihomma oli kivaa, sitä vois tehdä lisää. Ulkopuolella tykkään käydä Salessa.</i>

KUVIO 1. Liisan ääni

Liisa piti suunnitteluvaiheessa tärkeänä, että toimintakeskuksessa on kavereita ja heidän kanssaan kuunnellaan musiikkia. Viikko-ohjelmaan suunnittelimme torstain kohdalle levyraadit tai discon vuoroviikoin. Discoon kutsumme vanhoja tuttuja aiemmasta toimintakeskuksesta myös vanhat ystävyys- ja kaverisuhteet säilyvät. Liisa osallistui musiikkituokioon mielellään ja halusi olla myös tiskijukkana.

Harjoittelun jälkeen Liisa kritisoi liiallisesta metelistä. Askolan toimintakeskukseen rakennettiin lisähuone, mihin on mahdollista siirtyä tekemään työtehtäviä omaan rauhaan. Liisan vastauksesta tulee esille siivoustyön osaaminen ja ylpeys osaamisestaan. Liisa on ylpeä siivoustyöstään, mitä on aiemmin tehnyt, mutta kysyttäessä unelmatyötä niin unelma onkin päästä kauppaan töihin. Liisan vastaus on erinomainen esimerkki siitä, miten tärkeää lähityöntekijöiden on pysähtyä kysymään ja kuulemaan kehitysvammaisen omaa mielipidettä ja toivetta. Liisalle löytyi Askolan Salesta työpaikka kahtena päivänä viikossa. Liisa laittioi tavaroita hyllyille. Työparina kaupassa on Maija sekä ohjaaja.

Harjoittelun jälkeen Liisa kokee kaupan työn olevan se unelmatyö. Liisa pääsi myös sijaistamaan Maijaa Askolan sosiaalitoimistoon, missä silppuroitiin papereita. Liisa piti silppurointityöstä ja sovimme, että Liisa saa aina tarvittaessa toimia sijaisena sosiaalitoimistossa. Liisan vastauksesta voidaan todeta, että toimintakeskuksen järjestämä ulkopuolinen työ on mieluisampaa kuin toimintakeskuksessa. Ulkopuolisen työpaikan henkilökunnan asenteella ja kehitysvammaisen ihmisen kohtaamisella on merkittävä vaikutus työviihtyvyydelle. Liisa koki kaupan hyväksi paikaksi tehdä työtä ja henkilökunta oli mukavaa.

6.4 Asiakkaana Maija

Ennen Askolaan muuttoa Maijan työtehtäviin oli kuulunut alihankintatyöt. Päiväohjelmaan oli kuulunut päivittäinen lenkki ja sillointällöin uinti ja ratsastus. Maija on hyvin sosiaalinen, mutta ajoittain psyykkisistä syistä johtuen hän tarvitsee jatkuvaa vahvaa ohjausta ja tukea.

Erikssonin tutkimuksessa (2008, 61) korostetaan hyvän työilmapiirin merkitystä työssä viihtymiselle. Maija koki tärkeänä, että toimintakeskuksen ulkopuolisissa työpaikoissa henkilökunta oli mukavaa ja toimintakeskuksessa pitää olla kavereita. Maija kertoi pitävänsä enemmän toimintakeskuksen järjestämästä ulkopuolisesta työstä.

Seuraava kuvio (2) kertoo Maijan vastaukset suunnitteluvaiheessa, kuukauden harjoittelun jälkeen sekä arvioinnini harjoittelusta.

Kysymys	Vastaus suunnitteluvaiheessa	Vastaus harjoittelun jälkeen
1. Millainen on mielestäsi hyvä toimintakeskus?	<i>Sen pitää olla kiva, kavereita, vessa ja hyvää ruokaa</i>	<i>Saa tehdä töitä, käydä kaupassa ostoksilla, siivota.</i>
2. Millaista työtä sinä haluat tehdä?	<i>Silittää, pestä vessat, kaupassa tekemään ostoksia, leipoa, roskien vieni.</i>	<i>Siivoamista, leipomista, käydä kaupassa.</i>
3. Mikä on unelmatyösi?	<i>Kaupassa hyllyttäminen ja silppuri työ</i>	<i>Pullatehtaaseen, joskus voitais leipoo pullaa täällä, se on mun herkku.</i>
4. Mitä uutta sinä haluat oppia tai kokeilla?	<i>Tehdä ruokaa ja kutoa kangaspuilla joskus olen koulussa kutonut ja se olisi kivaa kokeilla.</i>	<i>Uusia erottelutöitä.</i>
Kysymykset harjoittelun jälkeen	Arviointi harjoittelun jälkeen	
Mitä mieltä olit työharjoittelukuukaudesta? Hyvät ja huonot puolet? Kummassa paikassa teet mieluummin työtä toimintakeskuksessa vai sen ulkopuolella?	<i>Kauppaostoksista tykkään, hyllytyshomma kivaa ja työ on mukavaa. Henkilökuntakin mukavaa. Ulkopuolella tykkään käydä, sosiaalitoimistossa käyn silppuroimassa ja otan niittejä pois.</i>	

KUVIO 2. Maijan ääni

Maijan yhtenä toiveena oli päästä kauppaan tekemään ostoksia. Maijan viikko-ohjelmassa maanantai on ostospäivä, silloin Maija, kaksi muuta asiakasta ja ohjaaja käyvät Salessa ja ostavat viikon välipalatarvikkeet. Maija toivoi pääsevänsä kauppaan hyllytystöihin ja viikko-ohjelmassa kauppapäivät ovat tiistai ja keskiviikko. Työparina Maijalla on Liisa ja ohjaaja on mukana ohjaamassa. Maija sai myös työtä Askolan sosiaalitoimistosta työtehtävänä silppurointi ja niittien pois ottaminen. Siivoustyötä Maija saa tehdä, kun Askolan kuvataidekoulu ostaa toimintakeskukselta siivouksen kolme kertaa viikossa. Maija toivoi myös, että

saisi kutoa kangaspuilla ja se mahdollistui, kun kansalaisopisto aloitti kädentaitojen kerhon toimintakeskuksessa syyskuussa 2011.

6.5 Asiakkaana Eeva

Ennen Askolaan muuttoa Eeva työskenteli tekstiiliosastolla. Työtehtävänä olivat yksinkertaiset kädentaidon työt esimerkiksi neulahuovutus. Askolassa Eeva ei halunnut osallistua kansalaisopiston järjestämään kädentaitojen kerhoon, mikä ehkä kertoo kyllästymisestä tai ehkä Eeva ei enää pidä käsitöistä. Työtehtävissään Eeva tarvitsee monipuolista tukea ja ohjausta.

Seuraavassa kuviossa (3) on esitetty Eevan vastaukset suunnitteluvaiheessa, kuukauden harjoittelun jälkeen ja arviointi harjoittelusta.

Kysymys	Vastaus suunnitteluvaiheessa	Vastaus harjoittelun jälkeen
1. Millainen on mielestäsi hyvä toimintakeskus?	<i>Joku päivä voisi olla ratsastusta ja töitä ja musiikkia. Saa olla kavereiden kanssa.</i>	<i>Tämä on hyvä. Kiva uusi kokemus pääsi kunnantalolle. Ja kiva, kun ohjaaja kehuu mua kun osaan.</i>
2. Millaista työtä sinä haluat tehdä?	<i>En oikein tiedä. Ei hirveen rankkaa mulle, siivoamista. Ohjaaja antaa mulle työt, mitä pitää tehdä.</i>	<i>Kunnantalolla toimistotyötä, talon ulkopuolella on kiva olla, kaksi päivää on ollut riittävä.</i>
3. Mikä on unelmatyösi?	<i>Askartelu, en oikein tiedä onko se työtä.</i>	<i>Eläimen hoitaminen olisi kivaa</i>
4. Mitä uutta sinä haluat oppia tai kokeilla?	<i>Ulkotöitä voisin kokeilla. En ole koskaan tehnyt.</i>	<i>Oon päässyt kokeileen maipitusta se on hyvä työ.</i>
Kysymykset harjoittelun jälkeen Mitä mieltä olit työharjoittelukuukaudesta? Hyvät ja huonot puolet? Kummassa paikassa teet mieluummin työtä toimintakeskuksessa vai sen ulkopuolella?	Arviointi harjoittelun jälkeen <i>Kunnantalo on kiva työ, mutta siivoamista mä en oikein haluu. Disco on kiva, saa tanssia Sepon kans. Kunnantalolla on kiva.</i>	

KUVIO 3. Eevan ääni

Toimintakeskuksen hyvinä piirteinä Eeva mainitsee kavereiden merkityksen sekä musiikin. Eeva on epävarma ja vähän ihmeissään, kysyttäessä millaista työtä haluat tehdä. Toimintakeskuksissa on totuttu, että ohjaaja antaa työt ja tehtävät. Eevan toiveena oli siivoaminen ja se järjestyi Askolan kuvataidekoulun toimesta. Harjoittelun jälkeen Eeva ei enää halunnut siivoamista ja yhtenä syynä tähän oli työn raskaus, sillä Eeva on hintelä ja liikkuminen on hidasta ja kömpelöä. Eeva oli halukas lähtemään Sepon kanssa Askolan kunnantalolle toimistoapulaisen tehtäviä kokeilemaan ja tämä työ oli Eevalle mieluista. Eeva laittoi kunnan työvuorolistoja numerojärjestykseen. Eeva koki onnistumista työssään ja oli iloinen saatuaan positiivista palautetta. Onnistuminen työtehtävissä ja palautteen saaminen antavat tekijälleen itsevarmuutta ja työtyytyväisyyttä. Eeva on omassa työssään hyvä esimerkki siitä, että annetaan kehitysvammaiselle mahdollisuus kokeilla onnistuuko tämä työ vai ei. Annetaan kehitysvammaisen itse päättää, minä lähityöntekijänä tuen, kannustan ja rohkaisen kehitysvammaista löytämään omat kykynsä ja käyttämään niitä. YK:n vammaisten oikeuksien julistus (1975) korostaa vammaisen oikeutta itsenäiseen päätöksentekoon.

Eeva on hyvin eläinrakas ja toivoo pääsevänsä ratsastamaan ja unelmatyönä hän mainitsee eläintenhoitamisen. Ratsastuksen kohdalla mietimme yhteistyötä asumispalveluiden kanssa ja ratsastus toteutuu vapaa-ajan toimintona. Toimintakeskuksen järjestämä ulkopuolinen työ on myös Eevalle mieluisampaa.

6.6 Asiakkaana Seppo

Ennen Askolaan muuttoa Seppon työnkuvaan oli kuulunut alihankintatyöt. Ennen muuttoa järjestetyissä keskustelutilaisuuksissa Seppon toiveena oli, että pääsisi tekemään jotain työtä toimintakeskuksen ulkopuolelle. Seppo mainitsi joka keskustelutilaisuudessa, että on ollut pitkään toimintakeskuksessa ja nyt olisi aika siirtyä talon ulkopuolisiin töihin. Psykkisistä syistä johtuen Seppo tarvitsee ajoittain runsaasti tukea ja ohjausta.

Seuraava kuvio (4) kertoo Sepon vastaukset suunnitteluvaiheessa, kuukauden harjoittelun jälkeen ja arvioinnin harjoittelusta.

Kysymys	Vastaus suunnitteluvaiheessa	Vastaus harjoittelun jälkeen
1. Millainen on mielestäsi hyvä toimintakeskus?	<i>Rauhallinen, hyvä työympäristö, hyviä kavereita eikä tarvitse olla yksin.</i>	<i>Erilaisia töitä ja riittävästi</i>
2. Millaista työtä sinä haluat tehdä?	<i>Olen ollut niin pitkään toimintakeskuksessa, nyt haluaisin ulkopuolelle. Kunnantalolle olisi kiva päästä jos siellä olisi jotain. Työkkärillä voisin tehdä alihankintaa. Talonmiehen hommat kiinnostais. Välipalan valmistus työkkärillä, en ole koskaan tehnyt enkä leiponut, kauppahommat.</i>	<i>Kunnantalon työ on hyvä, haluaisin käydä siellä-usemmin.</i>
3. Mikä on unelmatyösi?	<i>Olen realistinen, pitää unelmoida mikä on mahdollista. Avotöihin olen haaveillut pitkään. Ehkä avustaja koulussa tai lastentarhassa.</i>	<i>Avustajana koulussa tai lastentarhassa</i>
4. Mitä uutta sinä haluat oppia tai kokeilla?	<i>Toimistoapulaisena esimerkiksi silppurointia ja mapitusta.</i>	<i>Kauppaan, miten se lähtis sujumaan.</i>
<p>Kysymykset harjoittelun jälkeen:</p> <p>Mitä mieltä olit työharjoittelukuukaudesta? Hyvät ja huonot puolet? Kummassa paikassa teet mieluummin työtä toimintakeskuksessa vai sen ulkopuolella?</p>	<p>Arviointi harjoittelun jälkeen</p> <p><i>Oon ihan tyytyväinen, kunnantalon työstä tykkään, haluaisin olla useammin. Siivoustyö täytyy jonkun tehdä ja mulle se on kaksi päivää ihan riittävä, mutta jos pääsee kunnantalolle useammin. Ulkopuolella haluan olla töissä.</i></p>	

KUVIO 4. Sepon ääni

Erityisesti Sepon vastauksesta kävi ilmi, ettei toimintakeskuksessa tarvitse olla yksin. Haastateltavilla toimintakeskuksen ulkopuoliset kaveri- ja ystävyysuhteet ovat vähäisiä ja muutto uudelle paikkakunnalle asettaa omat haasteensa. Usein toimintakeskuksen ulkopuoliset suhteet ovat ainoastaan omaisiin. Musiikki koetaan myös tärkeäksi ja sitä kuunnellaan kavereiden kanssa. Sepon ensisijainen toive on toimintakeskuksen ulkopuoliset työtehtävät, mutta jos ei mitään löydy niin Seppo tyytyisi alihankintatyöhön, mitä on tehnyt usean vuoden edellisessä toimintakeskuksessa. Sepon vastauksesta kävi ilmi, ettei hän ollut koskaan leiponut tai tehnyt välipalaa, nämä asiat korjaantuivat toimintakeskuksessa, missä valmistamme itse välipalan.

Kunnantalon toimistoapulaisen tehtävä oli Sepolle mieluinen työ. Hän laitto mappiin aakkos- ja aikajärjestykseen kunnan päiväkotien ja palvelukeskuksen työvuorolistoja. Työpäivät olivat maanantai ja keskiviikko. Seppo haluaisi käydä kunnantalolla useamminkin, mutta kunnantalolta kerrottiin, ettei heillä ole antaa työtilaa, kuin kahtena päivänä viikossa. Kunnantalolla työ sujui Sepolta muutama harjoittelukerran jälkeen hyvin, vaikka Seppo jännitti aluksi, miten työn oppii. Kunnantalon toimistotyöntekijän kiitos hyvästä ja tarpeellisesta avusta saivat Sepon kasvot leveään hymyyn. Työn osaaminen ja ylpeys osaamastaan työstä sekä työnantajan palaute nostivat Sepon itsetuntoa ja työtyytyväisyyttä. Myös Erikssonin (2008, 64) tutkimuksessa tuli esille, että vammaisen henkilön kohdalla työpaikan ilmapiirin merkitys on erittäin tärkeä, sillä vammastaan huolimatta hän kokee olevansa tasavertainen muiden työntekijöiden kanssa.

6.7 Asiakkaana Matti

Aiemmin Matti on tehnyt useamman vuoden alihankintatöitä. Hän kokee hallitsevansa alihankintatyön ja on ylpeä osaamisestaan. Matti on sosiaalinen ja seuraa päivän uutiset tarkasti. Työtehtävissään Matti tarvitsee monipuolista tukea, ohjausta sekä avustamista.

Seuraava kuvio (5) kertoo Matin vastaukset suunnitteluvaiheessa, kuukauden harjoittelun jälkeen ja arviointi harjoittelusta.

Kysymys	Vastaus suunnitteluvaiheessa	Vastaus harjoittelun jälkeen
1. Millainen on mielestäsi hyvä toimintakeskus?	<i>Sellainen, että on mukava henki ja ihmiset ovat ystävällisiä ja saa uusia kavereita.</i>	<i>Hyvä on ollut. Erilaisia hommia saanu tehdä.</i>
2. Millaista työtä sinä haluat tehdä?	<i>Repimistöitä, erottelutöitä, kokoonpanotöitä, naulahommia.</i>	<i>Alihankintatyö sopii mulle</i>
3. Mikä on unelmatyösi?	<i>Unelma-ammatti on esimerkiksi auttaa vanhuksia ja avustaa vapaaehtoistyössä. Muistatko, kun oltiin nälkäpäiväkeräyksessä?</i>	<i>Kauppatyö</i>
4. Mitä uutta sinä haluat oppia tai kokeilla?	<i>Kauppatyö, puutarhanhoito. Ei tule muuta mieleen, ainiin vapaapalokuntatoiminta.</i>	<i>Ei tuu nyt mieleen. Tai kauppaan jos pääsee kokeileen. Mulla on tää pyörätuoli sen kanssa ei ylety nostaan tavaraa.</i>
Kysymykset harjoittelun jälkeen Mitä mieltä olit työharjoittelukuukaudesta? Hyvät ja huonot puolet? Kummassa paikassa teet mieluummin työtä toimintakeskuksessa vai sen ulkopuolella?	Arviointi työharjoittelun jälkeen <i>Ihan hyvin tää menee, ei mulla ole mitään paha sanottavaa. Sopivasti töitä ja vaihtelua. Ulkopuolelle vois mennä kokeileen.</i>	

KUVIO 5. Matin ääni

Matti pitää myös tärkeänä, että toimintakeskuksessa pitää olla kavereita. Alihankintatyöt ovat Matille mieluisia. Harjoittelun jälkeen Matti oli tyytyväinen, kun työtehtävät olivat olleet vaihtelevia. Matin unelmana on auttaminen ja vapaaehtoistyö. Matti muisteli nälkäpäiväkeräystä ja oli tyytyväinen, kun hän pystyi auttamaan toisia ollessaan yleensä itse apua tarvitseva. Askolassa on mahdollista osallistua SPR:n toimintaan, mutta vanhusten palvelukeskus ei tarjonnut toimintakeskuksen asiakkaille työtehtäviä. Kauppaan Matilla on mahdollisuus päästä, kun toimintakeskus saa oman auton käyttöönsä lokakuussa 2011.

Matti halusi tehdä alihankintatöitä ja niiden saaminen tuntui haasteelliselta. Yrityksille, jotka eivät tunne ja tiedä toimintaamme on tärkeää käydä informoimassa ja markkinoimassa toimintaamme. Askolassa on yritys L-Tec Sport Oy, jolla on alihankintana Ainu tuttipullojen osien kokoaminen ja EAN-koodin liimaaminen. Yrityksen toimitusjohtaja oli hyvin kiinnostunut meidän työpanoksesta ja antoi työn meille. Visiona Askolan toimintakeskuksella on, että työ opetellaan toimintakeskuksessa ja sen jälkeen siirrytään kyseiseen yritykseen tekemään opittua työtä. Matti kertoi haluavansa kokeilla työtä toimintakeskuksen ulkopuolella.

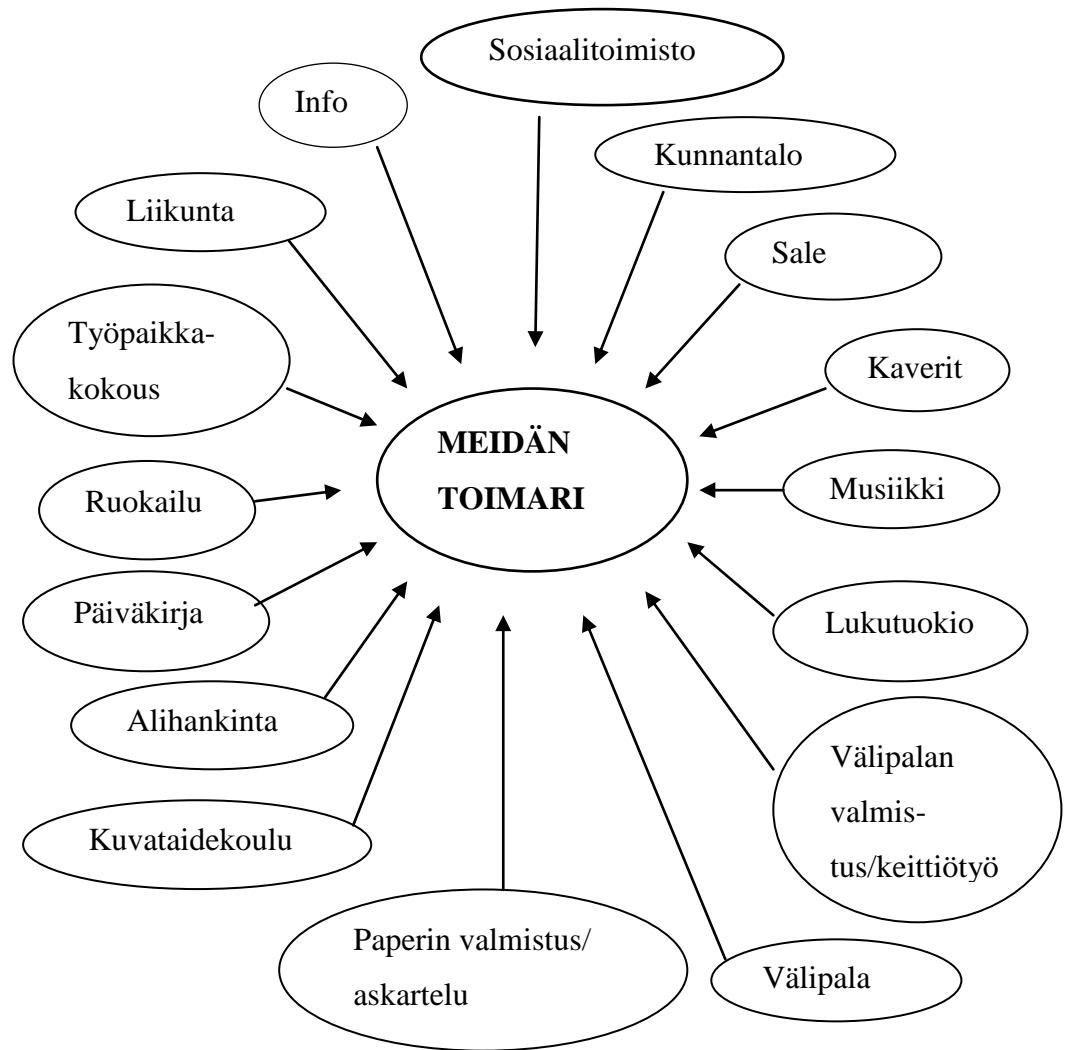
6.8 Meidän toimari

Otsikkon opinnäytetyölleni sain, kun toimintakeskuksessa sitä pohdin ääneen ja kysyin asiakkaiden mielipidettä, Matti vastasi heti:

”Laita sille nimeksi: Meidän toimari.”

Meidän toimarissa asiakkaita kannustetaan tuomaan omat unelmansa esille ja ohjaajan tehtävänä on olla unelmien mahdollistaja. Meidän asiakkaidemme unelmat ovat usein hyvin tavallisia elämän perusasioita. Tähän opinnäytetyöhön osallistuneiden unelmana oli päästä toimintakeskuksen ulkopuolelle työhön niin sanottuun normaaliin työpaikkaan.

Seuraava kuvio (6) kertoo, mistä eri asioista koostuu asiakkaiden toiveisiin perustuva työ- ja päivätoiminta Askolan toimintakeskuksessa. Kuvion jälkeen avaan kuvion käsitteitä.

KUVIO 6. Meidän toimarin työ- ja päivätoiminta

Info tarkoittaa, joka arkiamu ennen töiden aloittamista tilaisuutta, missä käydään läpi päivän ohjelma (Liite 8). Musiikki meidän toimarissa tarkoittaa sitä, että infon päätteeksi jokainen saa vuorollaan valita mieleisensä musiikkikappaleen ja kerran viikossa on disko tai levyraati. Lukutuokio on noin tunnin kestävä tuokio, missä asiakas lukee lehdestä ajankohtaisen uutisen ja sen jälkeen keskustelemme

aiheesta. Työpaikkakokous on asiakkaiden yhteinen kokous, missä jokaisella on mahdollisuus kertoa, mitä on viikon aikana tehnyt ja mitkä ovat olleet hyvät ja huonot puolet sekä mitä asioita pitää kehittää. Kokouksessa käydään läpi seuraavan viikon välipalatoiveet ja teemme ostoslistan. Päiväkirja tarkoittaa, että asiakas tekee omien kykyjensä ja taitojensa mukaan päivän ohjelmasta koonnin päiväkirjaansa työpäivän päätteeksi. Liisa, Maija ja Eeva liimaavat symbolikuvat ja kirjoittavat ohjaajan tuella. Matti kirjoittaa päiväohjelmansa tietokoneella ja Seppo ei halua tehdä päiväkirjaa. Sosiaalityötoimistossa silppuroimme papereita. Kunnantalolla arkistoinne papereita mappeihin. Salessa teemme hyllytystöitä. Kuvataidekoulu ostaa meiltä siivouspalvelun.

7 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Opinnäytetyössä otin eettisyyden ja luotettavuuden huomioon jokaisessa vaiheessa. Haastatteluun osallistuneille kysyin heidän lupaansa, että saan käyttää heidän vastauksiaan opinnäytetyössäni. Informoin kaikkia asian osallisia henkilöitä opinnäytetyöstäni. Työ- ja päivätoiminnan palvelujohtaja ja esimieheni ovat saaneet tekstiäni luettavaksi ja kommentoitavaksi.

Eettisiin periaatteisiin kuuluu myös lupakäytännöt. Kehitysvammaisen tutkimukseen osallistumiseen tarvitaan huoltajan tai muun laillisen edustajan kirjallinen lupa ja tämän luvan hankin (Kuula 2006, 147.) Mielestäni tämä huoltajalta tai edunvalvojalta tarvittava kirjallinen lupamenettely on ristiriidassa YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevan sopimuksen (2006) kanssa, missä tunnustetaan vammaisten oikeus itsenäiseen päätöksentekoon. Opinnäytetyöhön haastattelemani kehitysvammaiset olivat kaikki täysi-ikäisiä ja ymmärsivät, mitä varten heitä haastattelin. Itsemääräämisoikeus ei toteutunut tältä osin. Toimintakeskuksen tehtävänä on tukea asiakasta omatoimisuuteen, itsenäiseen elämään ja itsenäiseen päätöksentekoon.

Henkilötiedot eivät tulleet esille missään vaiheessa ja haastateltavista käytin muutettuja nimiä. Haastateltaville kysymykset olivat kaikille samat ja he saivat aikaa

mieltä ja vastata omin sanoin kysymyksiin. Kysymykset olivat lyhyitä ja selkeitä. Toinen ohjaaja oli mukana haastatteluissa. Kirjasin vastaukset sanatarkasti haastattelun aikana ja esitin ne opinnäytetyössäni. Eettisyyteen kuuluu, että raportoinnissa olen rehellinen ja merkitsen lähteet asianmukaisesti. Kertyneen aineiston hävitin silppuroimalla asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua.

8 TULOKSET

Kriittisesti tarkasteltuna voidaan mieltä, että haastateltavien vastaukset olisivat voineet tulla toimintakeskusmyönteiseksi, mutta sellaista en havainnut koska toimintakeskus sai myös kriittistä palautetta. Tähän opinnäytetyöhön osallistuneet halusivat toimintakeskuksen ulkopuolelle töihin. Päätelmänä voidaan todeta, että haastateltavat pitivät toimintakeskusta lähinnä tukikohtana, josta jalkaudutaan erilaisiin työtehtäviin toimintakeskuksen ulkopuolelle.

Haastateltavien vastaukset olivat sen hetkisiä ajatuksia jotka tuli esille, joten pysyvään tietoon tässä opinnäytetyössä ei ole mahdollista päästä. Haastateltavien vastauksiin vaikuttivat entiset kokemukset ja aiemmat työtehtävät. Haastattelijana koin edukseni sen, että tunsin nämä haastateltavat useamman vuoden ajalta, molemminpuolinen luottamus oli syntynyt ja uskon saaneeni rehelliset vastaukset sekä sain selvää epäselvästä ja katkonaisesta puheesta. Asiakkaan tuntemisen koin edukseni, koska minulla oli tietoa ja rohkeutta viedä myös psyyke-ongelmaisia asiakkaita toimintakeskuksen ulkopuolelle työtehtäviin. Toivotuissa työpaikoissa ja työtehtävissä ei myöskään esiintynyt ongelmakäyttäytymistä. Mielenkiintoista oli havainnoida, kuinka Liisa, Maija, Eeva ja Seppo tekivät työtehtävänsä toimintakeskuksen ulkopuolella huolellisesti ja panostivat työhönsä.

Tässä opinnäytetyössä olleet viisi kehitysvammaista olivat ensimmäistä kertaa toimintakeskuksen ulkopuolella työtehtävissä. Toimintaa suunniteltaessa ja mietittyämme henkilöstöresurssien riittävyttä päädyimme yhdessä kehitysvammaisen kanssa siihen ratkaisuun, että meillä on työtehtävissä työparit. Tämä oli onnistunut ratkaisu, koska vertaistuki, yhteishenki ja toisen auttaminen tuli huomioiduksi.

Maija ja Liisa olivat työparit Salessa, he laittoivat maustepusseja hyllyyn. Pussit olivat samannäköisiä, Liisa ei osannut lukea, mutta Maija lukutaitoisena auttoi Liisaa ja maustepussit tuli yhteistyössä oikeisiin paikkoihin. Yhteistyö, vertaistuki ja toisen auttaminen mahdollistaa ehkä jatkossa sen, ettei ohjaajan tarvitse olla Liisan ja Maijan kanssa jatkuvasti mukana työtehtävissä.

Toimistotehtävissä Askolan kunnantalolla työskentelivät Eeva ja Seppo. Työtehtävänä oli päiväkotien ja palvelukeskuksen työvuorolistojen mapittaminen aika- ja aakkosjärjestykseen. Eeva on lukutaidoton, mutta osasi laittaa työvuorolistat numerojärjestykseen. Seppo lukutaitoisena laittoi ”aakkostin” apuvälineenään listat mappiin oikean kirjaimen kohdalle. Myös heillä yhteistyö ja henkilökemiat toimivat positiivisesti.

Matti toivoi työtehtäväkseen alihankintatöitä. Matti on tehnyt erilaisia erottelutöitä, joita hän tekee kiireapuna toiselle toimintakeskukselle. Vakinaisen alihankintatyön opittuamme Matti pääsee muutaman muun kehitysvammaisen kanssa yritykseen työhön.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda kehitysvammaisen henkilön oma ääni kuulluksi ja huomioduksi, kun suunnitelimme uuden toimintakeskuksen toimintaa. Mielestäni kehitysvammaisen oma ääni tuli kuulluksi ja huomioduksi, koska tähän opinnäytetyöhön osallistuneet saivat toiveidensa mukaiset työtehtävät Mattia lukuun ottamatta toimintakeskuksen ulkopuolelta. Tavoitteena oli saada aikaan toimintakeskus, minkä toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa asiakas oli osallisena. Tavoitteena oli myös tarkastella sitä, miten toimintakeskuksen arki jäsentyy vammaiselle itselleen ja miten itsemääräämisoikeus toteutuu. Itsemääräämisoikeus toteutui, koska asiakas sai toivomansa työn. Toimintasuunnitelman eli viikko-ohjelman ja kuvallisen päiväohjelman avulla toimintakeskuksen arki jäsentyi kehitysvammaisille. Ennen työtehtävien alkua ohjaaja piti aamuinfon, jossa varmistettiin, että päiväohjelma oli tiedossa ja ymmäretty.

YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevassa sopimuksessa (2006) painotetaan, että kaikilla ihmisillä on oikeus oikeudenmukaisiin ja suotuisiin työoloihin. Lisäksi vammaisten henkilöiden työllistymismahdollisuuksia ja uralla etenemistä

työmarkkinoilla tulisi edistää ja avustaa heitä työpaikan etsimisessä, saamisessa ja säilyttämisessä. (YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskeva sopimus 2006.) Askolan toimintakeskuksessa lähdettiin toteuttamaan edellä mainittua sopimusta siten, että asiakas on osan päivästä toimintakeskuksen ulkopuolella ja osan toimintakeskuksessa. Tähän ratkaisuun vaikuttavat työnantajien esitykset sekä asiakkaan jaksaminen uuden työtehtävän opettelussa.

Toimintakeskuksen ulkopuoliset työpaikat ottivat kehitysvammaiset ennakkolullottomasti vastaan ja sopimukset työtehtävistä on allekirjoitettu. Toimintakeskuksen ulkopuolella työtä tekevät olivat erittäin tyytyväisiä palkkaansa, mitä heille työnantajat maksoivat. Korvaus tehdystä työstä koettiin motivoivana, kannustavana ja tasa-arvoa tuovana asiana.

Opinnäytetyötäni pidän tärkeänä, koska asiakaslähtöisyys, osallisuus ja kehitysvammaisen oman äänen kuuleminen ja huomioon ottaminen ovat työmme lähtökohdat. Uuden yksikön perustaminen antoi jo suunnitteluvaiheessa asiakkaalle mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa omaan työ- ja päivätoimintaansa.

9 POHDINTA

Kehitysvammaliiton selvityksen perusteella työkokeilujen epäonnistumiset johduivat useassa tapauksessa työntekijän tuen riittämättömyydestä tai avoimen vuorovaikutuksen puutteesta työkokeilun aikana. Työvalmentajan rooli eli Askolan kohdalla ohjaajan rooli työyhteisössä on työvalmennuksen aikana erittäin tärkeä työkokeilun onnistumiseksi. Ohjaaja tarjoaa tukea sekä työntekijälle että työnantajalle ja mahdollisesti myös työyhteisölle. Työsuhteisen työllistymisen ja valmennusprosessin onnistumisen edistämiseksi entistä paremmin tarvitaan uudenlaista tutkimustietoa juuri työhönvalmennuksen onnistumisen edellytyksistä, valmennettavan henkilön tukemisesta ja työyhteisöön hyväksymisestä. (Kairi, ym. 2010, 99). Kehitysvammaliiton selvityksessä korostetaan tuen merkitystä työharjoittelun aikana, mutta kokemukseni mukaan tukea pitää olla myös työharjoittelun jälkeen. Tukea vähennetään pikkuhiljaa, kun ollaan varmoja, että kehitysvammainen työntekijä pärjää toimintakeskuksen ulkopuolisessa työpaikassa. Työpaikassa pitää olla vastuuhenkilö, joka tukee ja ohjaa työntekijää tarvittaessa ja on yhteydessä ohjaajaan. Tuen vähentyessä ohjaajan on silti käytävä tapaamassa kehitysvammaista työntekijää säännöllisin väliajoin, tarkistamassa ja keskustelemassa, että kaikki on hyvin. On tärkeää, että kehitysvammainen työntekijä tietää, että hänellä on toimiva tukiverkosto.

Kehitysvammaliiton selvityksessä toimintakeskuksissa tarvitaan tulevaisuudessa sisällön kehittämistä, yksilöllisempiä toimintatapoja ja lisäresursseja. (Kairi, ym. 2010, 92). Mahdollistaaksemme toimintakeskuksen järjestämän yksilöllisen ja ulkopuolisen työn siihen haluaville meillä pitää olla siihen tarvittavat henkilöstöresurssit. Mielestäni on tärkeää vielä tarkistaa ja täsmentää yhteistyön merkitystä asumispalveluiden ja toimintakeskuksen henkilöstön kesken.

Kehittämistehtävänä asumispalveluiden ja toimintakeskusten henkilöstön yhteiskäyttö olisi hyödyllinen ja mitä vaikutuksia yhteiskäytöllä on henkilöstöresursseihin ja talouteen. Toisena jatkotutkimusaiheena pidän tärkeänä markkinointia. Miten markkinoimme kehitysvammaista työntekijää yrityksille, miten teemme toimintaamme tunnetuksi. Tähän opinnäytetyöhön osallistuneet halusivat

toimintakeskuksen ulkopuolista työtä ja olisi mielenkiintoista seurata heitä edelleen, miten heidän urapolkunsa kehittyy. Askolan toimintakeskuksen kohdalla yhteistyö ulkopuolisten työnantajien kanssa on sujunut positiivisesti, koska he ovat ottaneet kehitysvammaisen työntekijän ennakkoluulottomasti vastaan.

Omassa oppimisessani pidän tärkeänä sitä, että kehitysvammaiselle annetaan mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua, sillä se on merkityksellistä itsenäistymiselle ja oman elämän ohjaamiselle. On erittäin tärkeää, että kehitysvammaista kuullaan ja ohjaaja on motivoitunut ja sitoutunut toteuttamaan asioita, jotka ovat kehitysvammaiselle tärkeitä, aluksi vaikka pienin askelin kohti unelmaa. Ajattelu- ja toimintatapojen muuttaminen asiakaslähtoisemmäksi tukee asiakkaan itsenäisyyttä ja tasa-arvoa. Ennenkaikkea hyväksytään kehitysvammaisen sellaisena kuin hän on.

LÄHTEET

AAIDD. 2011. The American Association on Intellectual and Developmental Disabilities. Intellectual Disability. [viitattu 3.6.2011] Saatavissa:

http://www.aaid.org/intellectualdisabilitybook/content_2348.cfm?navID=267

Asetus kehitysvammaisten erityishuollosta 1977/988. [viitattu 26.3.2010]

Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770988>

Eriksson, S. 2008. Erot, erilaisuus ja elinolot-vammaisten arkielämä ja itsemäärääminen. Kehitysvammaliiton tutkimuksia 3/2008. Anjalankoski. Kehitysvammaliitto ry.

ETENE. 2001. Terveysthuollon yhteinen arvopohja, yhteiset tavoitteet ja periaatteet. Helsinki. ETENE-julkaisuja 1.

Eteva. 2012. Palvelutuotteet. Etevan esite.

Eteva taloussuunnitelma 2010–2012. Etevan esite.

Eteva-yksilöllistä ja kehittyvää vammaispalvelua 2010. Eteva kuntayhtymän toiminnan linjaus 2010–2020 pähkinänkuoressa. Etevan esite.

Grönstand, E. 2011. YKS-malli auttaa ymmärtämään asiakasta. Ketju 1/2011, 26.

Hallikas, E., Helin, M., Karesvuori, T., Laurèn, M., Mehtonen, K., Niskanen, S., Raappana, S., Ratas, M. & Vilppola, M. 2006. YKS-Käsikirja. Yksilökeskeinen suunnitelmatyöskentely. Hämeenlinna. Koulutuskeskus Tavastia.

Helin, M. 2009. Luentomonisteen YKS-koulutuksessa 9.11.–18.12.2009.

Häkkinen, T. 2011. Kehitysvammaisen seurakuntalaisen osallisuus kirkon kehitysvammatyössä. Pro gradu-tutkielma. Helsinki. Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Kairi, T., Nummelin, T. & Teittinen, A. 2010. Työtoiminnan käytäntö ja kokemus. Kriittisiä arvioita kehitysvammaisille ja mielenterveyskuntoutujille järjestetävistä työtoiminnasta. Kehitysvammaliiton selvityksiä 6. Helsinki. Kehitysvammaliitto ry.

Kehitysvammaliitto. 2010. [viitattu 13.2.2011] Saatavissa:

http://kehitysvammaliitto.fi/media.html?tx_mininews_pi1%5BshowUid%5D=272&cHash=2907112859c542b990a32a8ef90935dc

Kiikkala, I. 2000. Asiakaslähtöisyys toiminnan periaatteena sosiaali- ja terveydenhuollossa. Helsinki. Tammi.

Kuosma, T. 2009. Uudistettu vammaispalvelulaki. Helsinki. Livres Belles-Letters.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere. Vastapaino.

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 1977/519. [viitattu 22.10.2011]

Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770519>

Lintukangas, R., Suikkanen, A., Savtschenko, V. & Virta, L. 2006. Uuden alussa vai umpikujassa? Vammaiset matkalla yhdenvertaiseen kansalaisuuteen. Stakesin raportteja 15/2006.

Meillä on oikeus. Me Itse ry:n julkilausumia ja kannanottoja 1999–2004. Me Itse ry. Tampere 2004.

Misukka, E. 2009. Työn merkitys kehitysvammaiselle ”-en rupee kuule ilmaista hommoo kuule tekemään”. Väitöskirja. Kuopion yliopisto.

Seppälä, H & Leskelä-Ranta, A. 2007. Toimintakyky. Kehitysvammaliitto. [viitattu 29.5.2011] Saatavissa: <http://verneri.net/yleis/tietopankki/mita-kehitysvammaisuus-on/toimintakyky.html>

Strandèn-Bagans, P. 2011. Työ- ja päivätoiminnan palvelujohtaja. Eteva kuntayhtymä. Sähköposti 27.3.2011.

Valtioneuvoston selonteko vammaispolitiikasta 2006. [viitattu:15.8.2011]

Saatavissa:

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=287078&name=DLFE-3655.pdf&title=Valtioneuvostonselonteko

Vammaisten ihmisoikeudet. 2007. Kehitysvammahuollon tietopankki. [viitattu 5.7.2011]. Saatavissa: <http://www.saunalahti.fi/kup/lait/ihmisoikeudet.htm>

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki. Tammi.

Vuokko, P. 1996. Asiakaslähtöisyys kirkossa. Mitä se on ja onko sitä? Kirkon tutkimuskeskus Sarja A Nro 68. Jyväskylä. Gummerus.

YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskeva sopimus 2006. [viitattu 13.8.2011].

Saatavissa: <http://www.un.org/disabilities/default.asp?navid=12&pid=150>

YK:n vammaisten oikeuksien julistus 1975. Kehitysvammahuollon tietopankki.

[viitattu 28.3.2011]. Saatavissa:

http://www.kvhtietopankki.fi/lait/yk_vamm_oikeudet.html

YK:n yleissopimus vammaisten oikeuksista astuu voimaan 2008. Suomen YK-liitto. [viitattu 1.4.2011]. Saatavissa:

http://www.ykliitto.fi/tiedottaa/uutiset/ykn_yleissopimus_vammaisten_oikeuksista_astuu_voimaan

Hyvä työnantaja/ yhteistyökumppani!

Eteva kuntayhtymä on perustanut Askolaan 18 paikkaisen (käsittäen kolme taloa) asumispalveluiden yksikön, joka sijaitsee Mäntyrinteen palvelukeskuksen naapurissa sekä 18 paikkaisen toimintakeskuksen, joka sijaitsee Askolan yläasteen yhteydessä.

Askolan toimintakeskus järjestää kehitysvammaisille asiakkailleen työ- ja päivätoimintaa heidän toiveiden, kykyjen ja taitojen mukaan, maanantaista-perjantaihin ja asiakkaiden aktiivinen työaika on klo 9-15.

Haastamme teidät miettimään, onko yrityksellänne mahdollista tarjota meille erilaisia työtehtäviä, esimerkiksi alihankintatöitä tai onko yrityksessänne mahdollista työllistää kehitysvammaisen henkilö vaikka muutamaksi tunniksi viikossa. Löytyykö töitä, joille ei ole tekijää ja jotka sujuisivat joustavammin apulaisen kanssa. Tulemme myös mielellämme pienenä ryhmänä ohjaajan kanssa tekemään työtehtäviä.

Toimintakeskuksen ohjaajan vastuulla on kehitysvammaisten henkilöiden työhön opastaminen työpaikalla sekä työyhteisöön sopeuttaminen. Tukitoimenpiteet ovat työnantajalle ilmaisia.

Yhteistyöterveisin

Eteva kuntayhtymä

Riitta Oksa

Askolan toimintakeskus

040 304 7656

riitta.oksa@eteva.fi

ARVOISA HUOLTAJA/EDUNVALVOJA

Olen kehitysvammaistenohjaaja ja opiskelen työni ohella Lahden ammattikorkeakoulussa sosiaalialan koulutusohjelmassa sosionomi (AMK) tutkintoa. Opiskeluuni sisältyy opinnäytetyö, minkä aiheeksi valitsin työni kautta uuden toimintakeskuksen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on perustaa toimintakeskus, minkä toiminnan suunnittelussa on kuunneltu asiakkaan omaa mielipidettä ja toivetta. Asiakkaalla on mahdollisuus vaikuttaa omaan työ- ja päivätoimintaansa kykyjensä ja taitojensa mukaisesti. Pyrimme mahdollistamaan toimintakeskuksen ulkopuolisia työtehtäviä, esimerkiksi kaupassa hyllyjen täyttämistä ja avustavia tehtäviä vanhusten palvelukeskuksessa.

Pyydän saada lupaa haastatella xxxx. Millainen on mielestäsi hyvä toimintakeskus? Millaista työtä sinä haluat tehdä? Mikä on unelmatyösi? Mitä uutta sinä haluat kokeilla tai oppia? Mikäli suostutte, että saan haastatella xxxx opinnäytetyötäni varten, pyydän vielä asiakkaalta suullisen suostumuksen. Asiakkaiden henkilöllisyystietoja ei kirjata missään vaiheessa.

Haastattelut suoritan toukokuussa 2011.

Yhteistyöterveisin

Riitta Oksa

puh. 040 304 7656

Suostun yllä esitettyyn

Huoltajan/edunvalvojan allekirjoitus

Asiakkaan nimi

____/____2011

VIIKKO-OHJELMA: LIISA

MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIIKKO	TORSTAI	PERJANTAI
9:00- 10:45 VÄLIPALA- TARPEIDEN OSTO SALESTA	9:15- 10:45 SALE: HYLLYTTÄ- MINEN	9:15- 10:45 SALE: HYLLYTTÄ- MINEN	9.00- 11.00 KUVIS- TILOJEN SIIVOUS	9:00- 11:00 TOIMARIN SOSIAALI- TILOJEN SIIVOUS
11:30- 12:15 RUOKA- TAUKO	11:30- 12:15 RUOKA- TAUKO	11:30- 12:15 RUOKA- TAUKO	11:30- 12:15 RUOKA- TAUKO	11:30- 12:15 RUOKA- TAUKO
12:15- 13:30 LUKUHETKI: SELKO- UUTISET/ SANOMA- LEHTI	12:15- 13:30 LIIKUNTA: KUNTOSALI LIIKUNTA- SALI	12:15 KAHVI PÄIVÄKIRJA 13:00 KOTIIN KÄVELLEN	12:15- 13:30 DISKO/ LEVY- RAATI	12:15- 13:30 KAHVI TYÖPAIK- KAKOKOUS PÄIVÄ- KIRJA
13:30 VÄLIPALA PÄIVÄKIRJA	13:30 VÄLIPALA PÄIVÄKIRJA	13:30 ASUMISEN JA TK:N OHJAAJI- EN PALAVERI	13:30 VÄLI- PALA PÄIVÄ- KIRJA	13:30 KOTIIN KÄVELLEN
14:30 KOTIIN KÄVELLEN	14:30 KOTIIN KÄVELLEN		14:30 KOTIIN KÄVEL- LEN	

VIIKKO-OHJELMA: MAIJA

MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIIKKO	TORSTAI	PERJANTAI
9:00- 10:45 VÄLIPALA- TARPEIDEN OSTO SALESTA	9:15- 10:45 SALE: HYLLYTTÄ- MINEN	9:15- 10:45 SALE: HYLLYTTÄ- MINEN	9.00- 11.00 KUVIS- TILOJEN SIIVOUS	9:00- 11:00 SOSIAALI- TOIMISTO: SILPPU- ROINTI
11:30- 12:15 RUOKA- TAUKO	11:30- 12:15 RUOKA- TAUKO	11:30- 12:15 RUOKA- TAUKO	11:30- 12:15 RUOKA- TAUKO	11:30- 12:15 RUOKA- TAUKO
12:15- 13:30 LUKUHETKI: SELKO- UUTISET/ SANOMA- LEHTI	12:15- 13:30 LIIKUNTA: KUNTOSALI LIIKUNTA- SALI	12:15 KAHVI PÄIVÄKIRJA 13:00 KOTIIN KÄVELLEN	12:15- 13:30 DISKO/ LEVY- RAATI	12:15- 13:30 KAHVI TYÖPAIK- KAKOKOUS PÄIVÄ- KIRJA
13:30 VÄLIPALA PÄIVÄKIRJA	13:30 VÄLIPALA PÄIVÄKIRJA	13:30 ASUMISEN JA TK:N OHJAAJI- EN PALAVERI	13:30 VÄLI- PALA PÄIVÄ- KIRJA	13:30 KOTIIN KÄVELLEN
14:30 KOTIIN KÄVELLEN	14:30 KOTIIN KÄVELLEN		14:30 KOTIIN KÄVEL- LEN	

VIIKKO-OHJELMA: EEVA

MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIIKKO	TORSTAI	PERJANTAI
9:00- 10:45 KUNNAN- TALO: TOIMISTO- TYÖ	9:15- 10:45 TOIMINTA- KESKUK- SEN MOPPAUS	9:15- 10:45 KUNNAN- TALO: TOIMISTO- TYÖ	9.00- 11.00 KUVIS- TILOJEN SIIVOUS	9:00- 11:00 TOIMINTA- KESKUK- SEN IMUROINTI
11:30- 12:15 RUOKA- TAUKO	11:30- 12:15 RUOKA- TAUKO	11:30- 12:15 RUOKA- TAUKO	11:30- 12:15 RUOKA- TAUKO	11:30- 12:15 RUOKA- TAUKO
12:15- 13:30 LUKUHETKI: SELKO- UUTISET/ SANOMA- LEHTI	12:15- 13:30 LIIKUNTA: KUNTOSALI LIIKUNTA- SALI	12:15 KAHVI PÄIVÄKIRJA 13:15 KOTIIN AUTOLLA	12:15- 13:30 DISKO/ LEVY- RAATI	12:15- 13:30 KAHVI TYÖPAIK- KAKOKOUS PÄIVÄ- KIRJA
13:30 VÄLIPALA PÄIVÄKIRJA	13:30 VÄLIPALA PÄIVÄKIRJA	13:30 ASUMISEN JA TK:N OHJAAJI- EN PALAVERI	13:30 VÄLI- PALA PÄIVÄ- KIRJA	13:45 KOTIIN AUTOLLA
14:30 KOTIIN AUTOLLA	14:30 KOTIIN KÄVELLEN		14:30 KOTIIN KÄVEL- LEN	

VIIKKO-OHJELMA: SEPPO

MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIikko	TORSTAI	PERJANTAI
9:00- 10:45 KUNNAN- TALO: TOIMISTO- TYÖ, MAPITUS	9:15- 10:45 TOIMINTA- KESKUK- SEN IMUROINTI	9:15- 10:45 KUNNAN- TALO: TOIMISTO- TYÖ, MAPITUS	9.00- 11.00 KEITTIÖ- TYÖT: VÄLIPA- LAN VALMIS- TUS	9:00- 11:00 TOIMINTA- KESKUK- SEN MOPPAUS
11:30- 12:15 RUOKA TAUKO	11:30- 12:15 RUOKA TAUKO	11:30- 12:15 RUOKA TAUKO	11:30- 12:15 RUOKA TAUKO	11:30- 12:15 RUOKA TAUKO
12:15- 13:30 LUKUHETKI. SELKO- UUTISET/ SANOMA- LEHTI	12:15- 13:30 LIIKUNTA: KUNTOSALI LIIKUNTA- SALI	12:15 KAHVI POSTIN HAKU 13:15 KOTIIN KÄVELLEN	12:15- 13:30 DISKO LEVY- RAATI	12:15- 13:30 KAHVI TYÖPAIK- KAKOKOUS POSTIN HAKU
13:30 VÄLIPALA POSTIN HAKU	13:30 VÄLIPALA POSTIN HAKU	13:30 ASUMISEN JA TK:N OHJAAJI- EN PALAVERI	13:30 VÄLI- PALA POSTIN- HAKU	13:30 KOTIIN KÄVELLEN
14:30 KOTIIN KÄVELLEN	14:30 KOTIIN KÄVELLEN		14:30 KOTIIN KÄVEL- LEN	

VIIKKO-OHJELMA: MATTI

MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIikko	TORSTAI	PERJANTAI
9:00- 10:45 ALIHAN- KINTA: EROTTELU- TYÖ	9:15- 10:45 KUVA- TAIDE- KOULUN PYYKKI- HUOLTO: SILITYS	9:15- 10:45 PAPERIN VALMISTUS	9.00- 11.00 ALI- HAN- KINTA: EROT- TELU- TYÖ	9:00- 11:00 KEITTIÖ- TYÖT: VÄLIPA- LAN VALMIS- TUS
11:30- 12:15 RUOKA TAUKO	11:30- 12:15 RUOKA TAUKO	11:30- 12:15 RUOKA TAUKO	11:30- 12:15 RUOKA TAUKO	11:30- 12:15 RUOKA TAUKO
12:15- 13:30 LUKUHETKI: SELKO- UUTISET/ SANOMA- LEHTI	12:15- 13:30 LIIKUNTA: KUNTOSALI LIIKUNTA- SALI	12:15 KAHVI PÄIVÄ- KIRJA 13:15 KOTIIN AUTOLLA	12:15- 13:30 DISKO LEVY- RAATI	12:15- 13:30 KAHVI TYÖPAIK- KAKOKOUS PÄIVÄ- KIRJA
13:30 VÄLIPALA PÄIVÄ- KIRJA	13:30 VÄLIPALA PÄIVÄ- KIRJA	13:30 ASUMISEN JA TK:N OHJAAJI- EN PALAVERI	13:30 VÄLI- PALA PÄIVÄ- KIRJA	13:45 KOTIIN AUTO
14:45 KOTIIN AUTO	14:45 KOTIIN AUTO		14:45 KOTIIN AUTO	

Maijan maanantain kuvallinen päiväohjelma:

